

erdélyi report

TI HÍRMAGAZIN
17. (521.) SZÁM – 2014. MÁJUS 9.

Uniter-gála
Marosvásárhelyen **THALIA**

Péterfy Bori színész,
énekes **INTERJÚ**

A sajtó üzemanyaga
a hitelesség **MÉDIA**

23. Szent György Napok

**Városünnep
két keréken**

Kolozsvári Állami Magyar Színház

2013/2014-es évad

Pénteken, május 16-án este 7 órakor
ORSZÁGOS BEMUTATÓ

További előadások májusban:
szerdán, 21-én és pénteken, 30-án este 7 órakor

Csak 15 éven felülieknek!

Stephen Sondheim & Hugh Wheeler

Sweeney Todd

Rendező:
Dragoș Galgoțiu

tartalom

12

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei, Müzli, Hír plusz komment
Szűcs László: Az ítélkezés vására

INTERJÚ

8–9 Cseke Péter Tamás: Román
sztrádalóság: lassan épül, de drágán

AKTUÁLIS

10–11 Cseke Péter Tamás: Kisebbségként
könnyebb európainak lenni – Sógor Csaba
EP-képviselőjelölt

THALIA

12–14 Parászka Boróka: Szeretik Örkényt
– Uniter-gála Marosvásárhelyen

RIPORT

15–17 Kustán Magyarai Attila: Szent
György Napok – találkozások ünnepe

INTERJÚ

18–20 Parászka Boróka: A sajtó
üzemanyaga a hitelesség – Weyer Balázs,
a Főszerkesztők Fóruma elnöke

TÉKA

21 Parászka Boróka: A romlás tánca –
Bodor Johanna Nem baj, majd megértem
címmű könyvéről

INTERJÚ

22–23 Tasnádi-Sáhy Péter: A közönség
lehel életet egy zenekarba – Péterfy Bori
énekes, színész

HISTÓRIA

24–26 Szilágyi Aladár: Az erdélyi
szászok nemzetté válása – Weisz Boglárka
középkorkutató

NÉZŐPONT

27 Havas Henrik: Magyar ügyek

PORTRÉ

28–30 Onagy Zoltán: Az utolsó tizenöt év
– Gécsi János író

CÍMLAPFOTÓ: MOLNÁR FERENC (SEPSISZENTGYÖRGY)

18

22

24

28

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 17. (521.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKAI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN
SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADEμία ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),
MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRAD

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Ismét halasztotta a Legfelsőbb Bíróság és Semmítőszék (ICCJ) a hazaárulás per fellebbviteli tárgyalását.** Az ügyben első fokon Nagy Zsolt volt távközlési minisztert is letöltendő börtönbüntetésre ítélték. A per tárgyalásának újabb időpontja június 4-e. A halasztásnak ismét az volt az oka, hogy nem sikerült az ügy valamennyi érintettjét szabályszerűen beidézni.

■ **Titus Corlăţean külügyminiszter arra kéri a politikai pártokat, hogy ne kampányoljanak a schengeni csatlakozás problémájával.** A tárcavezető azt mondta, a belpolitikai viták sokat árthatnak ebben, az ország számára rendkívül fontos uniós érdekeltségű kérdésben. Corlăţean hangsúlyozta, hogy a schengeni csatlakozás Románia prioritásai közé tartozik, és bízik benne, hogy május 25-e, vagyis az európai parlamenti választás után hatékonyan újrazedhetik a párbeszédet azokkal a tagállamokkal, amelyek mostanáig elleneztek Románia belépését a schengeni övezetbe.

■ **Jogerős ítéletben utasította el a Marosvásárhelyi Táblabíróság azt a keresetet, amelyben civil szervezetek és pártok a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem szervezetét leíró egyetemi chartát kifogásolták.** A táblabíróság elutasította a panaszosok állítását, hogy a charta áthágja a 2011-es oktatási törvény előírásait. Az ítéletet közleményben üdvözölte az egyetem vezetése. E szerint az ítélet azt igazolja, hogy a charta alapján szerveződő magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés a törvényes keretek tiszteletben tartásával zajlik.

Elkészült az RMDSZ választási programja

Véglegesítette európai parlamenti választási programját az RMDSZ – jelentette be Székely István főtitkárhelyettes, a dokumentumot kidolgozó bizottság koordinátora. „Az RMDSZ 11. csíkszeredai kongresszusa 2013 májusában az Erős Európa, gyarapodó Erdély! Szövetségünk az Európai Parlamentben című kongresszusi dokumentuma kijelölte azt az utat, amelyen a következő években haladni fogunk és megnevezte a jövőképünk megvalósításához szükséges eszközöket is” – hangsúlyozta Székely. Az elmúlt hónapokban egyeztetést folytattak szakmai és rétegszervezetekkel, egyes szakemberekkel annak érdekében, hogy a program megfeleljen az erdélyi magyarok érdekeinek. „A dokumentumnak két fő pillére van: a nemzetpolitikai törekvések, és az uniós szakpolitikák rész, ezen belül kiemelt fontosságú a kisebbségvédelem és autonómia, a gazdasági növekedés feltételeinek megteremtése, valamint a családvédelemmel, szociális biztonsággal foglalkozó fejezetek.

A program összeállításánál kitüntetett figyelmet szenteltek a mezőgazdaság és vidékfejlesztés, valamint a regionális fejlődés kérdésére, hiszen az erdélyi magyarok jelentős hányada vidéken élő gazdálkodó. „Az ágarpolitika alakításában az EP-nek fontos szerepe van, ugyanakkor az ágazat költségvetésének nagymértékű növelése következtében a magyar gazdák az európai integráció nyertesei lehetnek” – fejtette ki a főtitkárhelyettes. Az Erdély 2020-as gazdaságfejlesztési dokumentummal hamarosan kiegészülő választási program tartalmazza a Magyar Polgári Párt javaslatait is.

Több pénz katonai kiadásokra

Románia 700 millió lejjel növeli idén védelmi kiadásait, miután megszerezte nemzetközi hitelezőinek jóváhagyását a költségvetési hiány emeléséhez – jelentette be Victor Ponta miniszterelnök, az ukrán válságra hivatkozva.

A pénzt a hadsereg korszerűsítésére szánják, s főleg a román védelmi ipar fog megrendelésekhez jutni. Ponta elmondta: nem más területek forrásait csökkentik, hanem a költségvetési hiányt növelik a GDP 0,2 százalékaival. Ehhez állítólag a kormány már megszerezte a hitelintézetek jóváhagyását. Románia a Nemzetközi Valutalappal és az Európai Bizottsággal tavaly ősszel

megkötött elővigyázatossági hitelszerződésében azt vállalta, hogy költségvetési hiányát 2,5-ről 2,2 százalékra csökkenti.

A miniszterelnök már április elején jelezte: Romániának vállalnia kell egy feszült térségben betöltött „NATO-határország” szerepét és 2018-ig minden évben 0,2 százalékkal (több mint negyedmilliárd euróval) fogja növelni védelmi költségvetését, amíg eléri a GDP két százalékát.

Ponta azt is közölte: Románia támogatja Donald Tusk lengyel miniszterelnöknek az európai energiaunió létrehozásáról szóló javaslatát, megítélése szerint ugyanis az Európai Unió tagállamainak előnyösebb lenne egységes piacként tárgyalni Oroszországgal az energiaimportról.

műzli

Jó levélhez idő kell

Őszinte jókívánságait fejezte ki Magyarország népének Traian Băsescu román államfő az Orbán Viktorhoz írt gratuláló levelében, melynek tartalmát Havasi Bertalan, a Miniszterelnöki Sajtóiroda vezetője ismertette. Az elnök sok sikert kívánt a magyar miniszterelnöknek „új mandátuma célkitűzéseinek megvalósításához”. Băsescu kifejezte meggyőződését, hogy a magyar és a román nép hagyományos barátságára épülő kétoldalú kapcsolatok minden területen megszilárdulnak.

Azért kellett három hét, hogy ez a véleménye is megszilárduljon.

Áder-beszéd Auschwitzban

Ez a hely Magyarország legnagyobb temetője – mondta Áder János magyar köztársasági elnök az auschwitzi koncentrációs táborról a Nemzetközi Élet Menete megemlékezésen. Az államfő a lengyelországi eseményen arra emlékeztetett a jelenlévőket: mintegy félmillió honfitársa lelte itt halálát. Auschwitzban minden harmadik áldozat magyar zsidó volt – idézte fel Áder János –, azok, akiket Magyarország német megszállása után a magyar állami szervek közreműködésével zártak gettóba, majd deportáltak. Az emlékezés és az emlékeztetés fontosságára is figyelmeztetett az államfő, „mert fokozhatatlan tragédiájukat nem tevézhetjük a feledés bűnével” – mondta. Vértanúságuk örök időkre szóló tanulságot jelent Európának és az emberiségnek – hangsúlyozta, hozzátéve: „1944 tragédiájának a megértéséhez önmagunkkal kell szembenéznünk”. Úgy fogalmazott: máig ható fájdalom, hogy a magyar állam nem szegült szembe „a német megszállók ördögi tervével”, a végső megoldás kikényszerítésével, sőt annak kiszolgálójává vált. „Az 1944. március 19-én megszállt Magyarország nem védte meg polgárait” – szögezte le. Áder szerint erre sem mentségeként, sem magyarázatként nem szolgálhat, hogy ez Európa sok más országában is így történt.

„Akik zsidó honfitársainkat megalázták és halálba küldték, azok a magyar nemzetet is megalázták” – hangsúlyozta.

A köztársasági elnök emlékeztette a jelenlévőket a szentté avatott II. János Pál pápa tanítására is, arra, hogy Karol Wojtyła több alkalommal hitet tett: a zsidógyűlölet és a kereszténység nem összeegyeztethető. Felidézte: ő volt az a pápa, aki a haláltáborokban történeteket az ördög diadalának és a történelem legsötétebb fejezetének nevezte, és ő figyelmeztetett a rasszizmus, a kirekesztés az idegengyűlölet rémképének leküzdésére is. Áder szerint ezzel minden erkölcsös ember egyetért a világon, a bűn mentegetését, relativizálását pedig erkölcstelenségnek nevezte.

A 26. alkalommal megrendezett menetben a nemzetek közül idén a magyar záródók haladnak az élen, emlékezve a magyarországi holokauszt 70. évfordulójára.

A magyarok a szankciók ellen

Egy nemzetközi felmérésben részt vevő 11 ország közül Magyarország az egyetlen, ahol a többség ellenzi az Oroszország ellen az ukrajnai fellépés miatt kiszabott szankciókat, és a kisebbség áll Ukrajna pártján. A konkrét kérdés azt firtatta, egyetértene-e a válaszadó azzal, ha saját

hír komment

„**Büszkék vagyunk arra, hogy románok vagyunk**” – így szól a Szociáldemokrata Párt európai parlamenti kampányának egyik üzenete. Kínos azonban, hogy ez a szlogen Lengyelországban és Fehéroroszországban készült fényképek alá került a plakátokon. A párt számára egy fotóbanktól vásárolta a képeket a PSD kampánystábja. A bakit egy román blogger fedezte fel. Hasonló helyzetbe került a 2012-es elnökválasztási kampányban Nicolas Sarkozy francia politikus, aki egy Görögországban készült fotóról mosolygott a választóira „Erős Franciaországot” hirdelve. Lám, kevesebb kockázattal járt azt mondani: büszkék vagyunk arra, hogy európaiak vagyunk.

országa szankciókat vezetne be Oroszország ellen. Az orosz tisztségviselők, magánszemélyek és cégek elleni szankciókat a Krím elcsatolása és az Ukrajna elleni fellépés miatt vezette be több körben a nemzetközi közösség. A szankciók leggyakrabban beutazási tilalmat és vagyonbefagyasztást jelentenek.

A vizsgált országok közül Magyarország az egyetlen, ahol a szankciókat ellenzők aránya meghaladja azokat, akik egyetértenek az Oroszország elleni büntetőintézkedésekkel. A felmérésben Svédországot, Lengyelországot, Németországot, Nagy-Britanniát, Spanyolországot, Hollandiát, Írországot, Belgiumot, Franciaországot, Olaszországot és Magyarországot vizsgálták.

Svédországban utasítják el a legtöbben az orosz fellépést, ott ugyanis a válaszadók 33 százaléka nagyon, 25 százaléka inkább egyetért a szankciókkal, míg 6 százaléknál vannak azok, akik inkább elutasítják a büntetőintézkedéseket, és 5 százalék azoknak az aránya, akik nagyon ellenzik azokat. Svédország után a hagyományosan oroszellenes Lengyelország, majd Németország következik.

Magyarországon 16 százalék nagyon egyetért, 15 százalék inkább egyetért a nemzetközi közösség fellépé-

sével, 15 százalék inkább, 23 százalék pedig nagyon ellenzi a szankciókat.

Korrupst bírót vettek őrizetbe

A Legfelső Bírói Tanács (CSM) jóváhagyásával 24 órára őrizetbe vette a korrupcióellenes ügyészség (DNA) Dan Voiculescu üzletember bűnvádi perének egyik bíróját. A pernek éppen aznap lett volna a tárgyalása a bukaresti táblabíróságon. Stan Mustăţă (fotó) azzal gyanúsítják, hogy csúszópénzt kért több vádlottól, akiknek kedvező ítéletet ígért. Az ügyészek szerint a bírának több cinkosa is volt a táblabíróságon, köztük egy törvénytörő írók is, akit szintén őrizetbe vettek. A vádhatóság lehallgatott beszélgetések jegyzőkönyveivel bizonyította

röviden

■ **Május 25-én** a szocdemek köré tömörülő baloldali szövetség (PSD-UNPR-PC) a szavazatok 42 százalékára számíthat az európai parlamenti választásokon a CSCI felmérése szerint. A Nemzeti Liberális Párt támogatottsága 15, a Demokrata Liberális Párté 10, a Népi Mozgalom Párté 9, az RMDSZ-é 6 százalékos. Mandátumot szerezhet a szavazatok 4 százalékával Mircea Diaconu független jelölt is. A 32 mandátum így oszlana meg: PSD-UNPR-PC 16, PNL 6, PDL 4, PMP 3, RMDSZ 2, Diaconu 1.

■ **Felmentette tisztségéből** Traian Băsescu az elnöki hivatal vezetőjét. Cristian Diaconescu távozásának okát nem közölték. A politikus 2004-2008 között a Szociáldemokrata Párt szenátora volt. Mandátuma lejártá után két évvel, 2010-ben beiratkozott a Románia Haladásáért Országos Szövetségbe, amelynek tiszteletbeli elnöke is lett. Volt külügyminiszter és igazságügyi miniszter is. Az elnöki hivatal élére 2012 májusában nevezte ki az államfő. Egyik létrehozója a Népi Mozgalom Alapítványnak, amelyből megalakult a Băsescu által védnökölt, azonos nevű párt.

■ **Az egészségügyi kártyákat** postai úton osztja szét az Egészségbiztosítási Pénztár. Korábban az egészségügyi tárca a családorvosokat bízta volna meg a kártyák szétosztásával, de ez ellen tiltakoztak az orvosok. Az egészségügyi kártyák egy részét már legyártották, a többit augusztusig nyomtatják ki. Az országos egészségbiztosítási pénztár 2015 januárjáig vezetné be a kártyákat. Ez azt jelenti, jövőre az orvosi konzultációkhoz, kórházi ellátáshoz fel kell mutatni az egészségügyi elektronikus kártyát.

▷ a vádak megalapozottságát. A beszélgetések egy a bíró lakásának végében hangzottak el, ugyanis tartott attól, hogy lehallgatják. A gyanúsított közvetve pénzt kért a Steaua labdarúgóklub elítélt menedzserétől, M. Stoicától is. Az ügyben megszólalt az első fokon öt év börtönre ítélt Dan Voiculescu is. Az üzeletember azt állította, nem ismeri Mustát, ám felháborítja a DNA eljárása. Felszólította a legfőbb ügyészt, vizsgálja ki a korrupcióellenes ügyészek lehetséges túlkapásait. A bíró és az írnok ellen később 30 napos letartóztatási parancsot adtak ki.

December elsején tüntetnének

Az MPP autonómiatüntetést szervezne Sepsiszentgyörgyön december 1-jén, jelentette be Kulcsár Terza József. A Magyar Polgári Párt háromszéki elnöke elmondta: a sepsiszentgyörgyi önkormányzattól engedélyt kért arra, hogy december 1-jén 11 és 15 óra között a Mihai Viteazul téren – a sepsiszentgyörgyi román közösség szimbolikus terén – tüntetést szervezzenek. A román nemzeti ünnepre tervezett megmozduláson emlékeztetni szeretnének az 1918 december 1-jén Gyulafehérváron elfogadott kiáltványban a nemzeti kisebbségek számára megfogalmazott ígéretekre. Kulcsár Terza szerint mintegy 1000 személy részvételére számítanak.

Hozzátette: ezzel a gesztussal nem akarja megsérteni a Székelyföldön élő román közösséget, de „nem lehet, hogy mi mindig hallgatunk, mások meg röhögnek rajtunk”. Az MPP háromszéki elnöke ugyanakkor leszögezte: ez a kezdeményezésük nem ellenlépés a Sepsiszentgyörgy központjában-, illetve a városháza homlokzatán lévő székely

zászlók eltávolításáról szóló bírósági ítéletekre, viszont sérelmezi, hogy Románia uniós tagországgként nem tartja be az alapvető emberi jogokat.

A PSD háromszéki elnöke, Horia Grama szemtelenségnek, provokációnak, a román állam semmibevételének nevezte, hogy az MPP engedélyt is kért a polgármesteri hivaltól a demonstrációra. A politikus meggyőződése, hogy a sepsiszentgyörgyi városháza nem engedélyezi majd a tüntetést.

Cáfolják a mozgósítás előkészítését

Háborús készülődésnek értelmezte a román sajtó, hogy a Hivatalos Közlönyben megjelent annak az orvosi igazolásnak az új típusnyomtatványa, amellyel mozgósításkor jelentkezniük kell a hadköteleseknek. Romániában háború esetén a 20 és 35 év közötti férfiak hadkötelesek. Behívásukkor a sorozóközpontoknál történő jelentkezés előtt kötelesek elvégezni a háziorvosuknál egy sor vizsgálatot. Az új orvosi igazolás előírja a hepatitisz-vizsgálatot is, ezt a korábbi típusnyomtatvány szerint nem kellett elvégezni.

A típusnyomtatványt szabályozó védelmi miniszteri rendeletet nemcsak Mircea Duşa védelmi miniszter írta alá, hanem a belügyi, az egészségügyi és az igazságügyi tárca vezetője, illetve a Külügyi Hírszerző Szolgálat (SIE) igazgatója is. Korábban Titus Corlătean külügyminiszter a Washington Postnak adott interjújában realitásnak nevezte az orosz fenyegetést.

A védelmi minisztérium később cáfolta a „sajtótálgatást”. A szaktárca rendelete azt pontosította, mit kell tartalmazzon a sorozásra jelentkező fiatalok családi orvosi igazolás. „Ennek a szabályozásnak semmi köze ahhoz, hogy a biztonság tekintetében

milyen a helyzet Románia szomszédságában” – fogalmaznak. A tárca elutasította a román hadsereg művelési hatékonyságára vonatkozó spekulációkat is, és óva intette a sajtót, hogy a „pszichológiai hadviselés” csapdájába essen. „Románia hadserege képes ellátni a nemzetbiztonságra és nemzetközi kötelezettségeire vonatkozó alkotmányos feladatait.” Ezzel alighanem az Oroszország Hangja rádióban elhangzottakra reagáltak. A román hadsereg felszereltségét lekicsinylő, haditechnikáját elavultnak minősítő eszmefuttatásban a műsor készítői arra a következtetésre jutottak, hogy „Románia legfeljebb fél óráig tudja tartani magát, ha külső támadás éri.”

Visszaesőben a sajtószabadság

Magyarország a 71., Románia a 84. a médiaszabadság világranglistáján a Freedom House (FH) jelentése szerint. A Freedom of the Press 2014 címmel kiadott jelentés szerint a globális sajtószabadság egy évtizede nem látott szintre esett vissza. A hanyatlást részben a több közel-keleti államban, köztük Egyiptomban, Líbiában és Jordániában végbement jelentős regresszió, a Törökországban, Ukrajnában és néhány kelet-afrikai országban történt észrevehető kudarcok, valamint az Egyesült Államok viszonylag nyitott médiakörnyezetében végbement romlás okozták. Líbiát, Dél-Szudánt, Törökországot, Ukrajnát és Zambiát a FH „részben szabadról” a „nem szabad” kategóriába sorolta át

a 2013-as fejlemények alapján és jelentős romlást állapított meg a Közép-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Görögország, Jordánia, Kenya, Montenegró, Mozambik, Tanzánia és Uganda esetében. A jelentés által „befolyásos tekintélyuralmi hatalomnak” nevezett Kína és Oroszország esetében a FH egyaránt megállapította, hogy a nyomtatott és a sugárzott média mellett megpróbálták kiterjeszteni az ellenőrzést a blogszférára és a külföldi médiaforrásokra is. Az Egyesült Államokban, a világ egyik legnagyobb demokráciájában, amely Ausztriával és Mikronéziával együtt a 30. helyen áll, tavaly az elmúlt évtized legkomolyabb hanyatlása volt megfigyelhető. A kormány kísérleteket tett arra, hogy ellenőrzése alá vonja a hivatalos információáramlást, különösen a nemzetbiztonsági kérdések ügyében.

A legszabadabb sajtójú országnak Svédországot, Norvégiát és Hollandiát nevezték meg. A 197 országból és területből álló mezőny sereghajtója Fehéroroszország, Eritrea, Üzbegisztán, Türkmenisztán és Észak-Korea.

A közép- és kelet európai térségből „szabadnak” minősített sajtó van Észtországban, Csehországban, Szlovákiában, Szlovéniában, Litvániában, Lengyelországban és Lettországon. A FH az Európai Unió többi tagállama közül szintén a „részben szabad” sajtójú országok közé sorolta be Románia és Bulgária mellett Olaszországot és Görögországot is.

Merkel Obamánál az ukrán válságról

Az Egyesült Államok és Németország az ukránai válság diplomáciai megoldására törekszik, és egységes abban, hogy Oroszországnak növekvő árat kell majd fizetnie, ha nem változtat az ukránai bom-

lasztó fellépésén – jelentette ki Barack Obama amerikai elnök, miután a Fehér Házban megbeszélést folytatott Angela Merkel német kancellárral.

Obama a Merkellel közösen tartott sajtótájékoztatón hangsúlyozta, hogy Moszkvának latba kell vetnie befolyását a kelet-ukrajnai oroszpárti fegyveres csoportok tevékenységének a beszüntetése érdekében, ez utóbbiaknak pedig haladéktalanul szabadon kell bocsátaniuk az EBESZ megfigyelőit – ami időközben meg is történt.

„Nem lesz más választásunk, mint hogy újabb és még keményebb szankciókat vezessünk be” – figyelmeztetett az elnök arra az esetre, ha Oroszország meghiúsítaná a május 25-re kiírt ukrán elnök-választást.

Obama és Merkel megerősítette elkötelezettségét a transzatlanti kereskedelmi és befektetési partnerségi egyezmény (TTIP) mielőbbi megkötése mellett. Az energiabiztonság problémájával kapcsolatban az elnök elmondta, a washingtoni energiaügyi minisztérium már több földgáz-export-engedélyt kiadott, és hogy a TTIP még könnyebbé teszi majd az energiahordozónak az európai piacra történő kivitelét.

Időközben közel ötven halálos áldozattal járó incidens történt Odesszában, a szakszervezetek székházának tüzeiben elsősorban orosz tüntetők lették halálukat.

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

Az ítélezés vására

A mint az oroszok már a spájzban (újabban a Krím-ben), úgy a DNA már a vécében van, tudhatjuk pár napja, mióta a Korruptióellenes Ügyészség sikeresen hallgatta le az éppen a füleik előtt egy meghitt bírósági mellékhelyiségbe húzódva magát megvesztegetni engedő bíró szavait. A Dan Voiculescu konzervatív pártvezér és médiamogul ügyében elfogulatlanul ítélezni hivatott, jelenleg mérlegelés helyett harminc napos letartóztatását töltő úriember nem először egészítette ki unortodox módon havi bírói illetményét, illetve nem ő az első az igazságszolgáltatás élvonalában, akit a tények mellett némi készpénz is képes volt befolyásolni az igazságos ítéletek meghozatalában. Némi szociális érzékenység is jellemezte Stan Mustăţă, hiszen azt is tudni lehet róla, hogy sokkal többet kért azoktól a kuncsaftoktól, akiknek sztárügyvédre telt. Kérdezhetnénk is, minek sztárügyvédre költeni, ha már az egész bíróság a zsebünkben?

Mindez könnyen és joggal erősítheti azt a közvélekedést, hogy a hazai bírói gyakorlatban születhetnek ugyan jogerős ítéletek, ám ezek igazságértéke annál kétségesebb. A kétely ott van s ott lesz minden felmentés, s minden letöltendő börtönbüntetés, milliós kártérítést előíró verdiktum mögött. Különösen akkor, ha az adott ügy valamely érintettje közszereplő, politikus, vállalkozó, médiasztár. Nincs és nem is lesz módunk tisztán látni – ma még azt sincs szerencsénk tudni, hogy Mustăţă bírót ki próbálta megvásárolni, a vádlott enyhítésért, esetleg az ügyészség súlyosbításért. Már abban sem lehetünk biztosak, hogy e zavaros helyzetért kik a felelősek, a lehetséges korruptak, netán a korruptióellenes küzdelmet a politikai érdekek szolgálatába állítók. Sejtethető, hogy az igazán nagy hal, a történéseket háttérből irányító, nem a vécében a csobogó vízcsap mellett kenőpénzt kialakuló jogász. Már abban sem lehetünk biztosak, kiknek a kezében futnak össze a szálak, a korrupt politikusok, vagy az őket célkeresztbe állító ügyészek gazdái dominálnak?

E helyzetben miként értelmezzük azt, hogy némi túlzással már alig akad szabadlábon lévő megyei tanácsi vezető? Ennyi bűnözött választottunk 2012-ben, netán ez szakmai ártalom, vagy egyszerűen ezen a szinten ütköznek a politikai érdekek? Immár azt sem, hogy az igazságszolgáltatást egyik kedvenc játékszerének tekintő államfőnk mandátumának lejárta után varázsütésre tisztul majd a kép, Iustitia bevarrja zsebeit s visszatesszi a kendőt a szemére.

Márpedig e szándékosan keltett zavar, a jog és a törvény világát belengő tisztázatlanságok is okozhatják azt, hogy a sajtószabadság tekintetében a Freedom House Romániát a 81. helyre sorolja. Mert a média szabad működését nem csupán látványos korlátozások, otromba cenzúra, hatalmi beavatkozás csorbíthatja. Félő, mifelénk nem csak a bírókat lehet megvenni, hanem a hallgatást is.

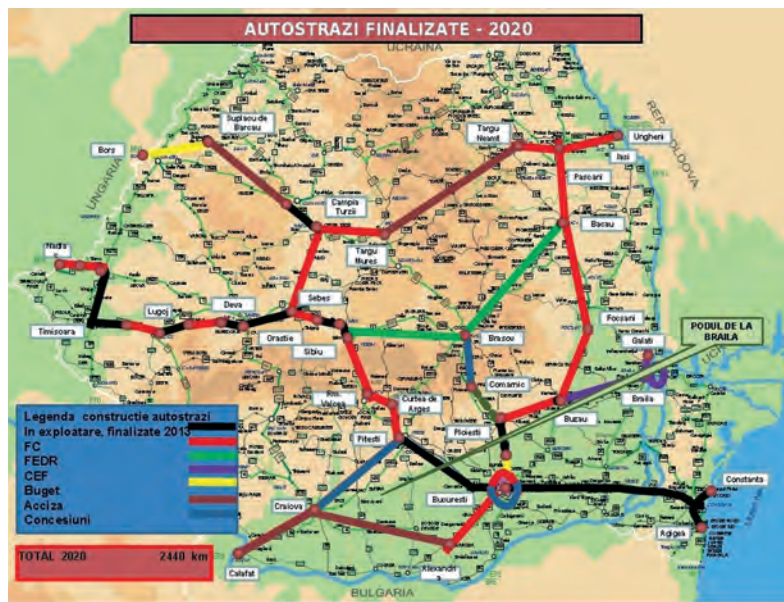
Román sztrádavalóság: lassan épül, de drágán

Rossz hír: nem épül meg az észak-erdélyi autópálya Brassó és Marosvásárhely közötti szakasza, legfeljebb négysávosra szélesítik a jelenlegi országutat, a jó hír viszont az, hogy jövőre már Marosvásárhelytől Gyaluig autópályán lehet közlekedni. CSEKE PÉTER TAMÁS a kormány sztrádaépítési terveit vizsgálta meg.

Mérsékelt ambíciós autópálya-építési programmal vág neki a 2014-2020-as európai uniós költségvetési ciklusnak az immár RMDSZ-es részvételű kormány. Az infrastruktúrális beruházások – Európai Bizottság számára készülő – úgynevezett mesterterve (masterplan) szerint 2020-ra 993 kilométer hosszúságú lesz a romániai sztrádahálózat. Az Országos Közúti és Autópálya-társaság (CNADNR) legutóbbi adatai szerint jelenleg az ország használatban lévő autópálya-hálózata 646 kilométer, ebből 242 kilométert az elmúlt két évben adtak át. A Ponta-kormány tavaly hat – összesen 247 kilométer – szakasz megépítésére írt ki versenytárgyalást, a tervek szerint idén ugyancsak hat projektre – 375 kilométer sztráda kivitelezésére – hirdetnek licitet. A CNADNR tervei szerint az idén 93,1 kilométer sztráda készül el 2,8 milliárd lejből, jövőre 194,8 kilométer, 3,96 milliárd lejből.

Beszáll az Unió A jó hír az, hogy miután a kormány szerződést bontott az amerikai Bechtel vállalattal, a Nagyvárad–Marosvásárhely–Brassó útvonalon haladó észak-erdélyi autópálya finanszírozásába az Európai Unió is beszáll. Eddig a sztrádának mindössze az Aranyosgyéres–Kolozsvár közötti, 52,5 kilométeres szakasza készült el, és uniós források nélkül a román költségvetés nem tudta volna finanszírozni az építkezést. Az RMDSZ kezdeményezésére a kormány újra prioritásai közé emelte az észak-erdélyi autópálya kivitelezési munkálatait. Ennek megfelelően

A romániai sztrádahálózat remélt rajzolata 2020-ban

A CNADNR legutóbbi adatai szerint az ország használatban lévő autópálya-hálózata 646 kilométer, ebből 242 kilométert az elmúlt két évben adtak át

az Aranyosgyéres–Marosvásárhely közötti szakasz megépítésére 315 millió eurót különítettek el európai uniós pénzekből. A közbeszerzési eljárások májusban kezdődnek, a CNADNR tervei szerint 2015 végére be is fejezik ezt a megközelítőleg 50 kilométeres szakaszt. Ez azt jelentené, hogy Marosvásárhelytől Gyaluig autópályán lehet majd közlekedni – közölte korábban Borbély László, az RMDSZ politikai alelnöke.

Emellett a CNADNR idei költségvetéséből 256,5 millió lejt fordítanak a Berettyószéplak–Bors közötti – félig már elkészült – sztráda befejezésére. A munkálatokra ha-

marosan versenytárgyalást írnak ki. Borbély tájékoztatása szerint összeségében az észak-erdélyi autópálya több éves költségvetése 2016-ig eléri az 1,14 milliárd lejt: jövőre 379,9 millió lejt, míg 2016-ban 510 millió lejt különítenek el erre az autópályára.

Csak gyorsforgalmi A rossz hír az, hogy nem épül meg az észak-erdélyi autópálya Brassó és Marosvásárhely közé tervezett szakasza, legfeljebb négysávosra szélesítik a jelenlegi országutat. Ezt néhány héttel az RMDSZ kormányra kerülése után közölte Dan Șova szállításiügyi

Huszonkilenc autópálya-szakasz épülne hat év alatt

A május 15-ig közvitán lévő mesterterv szerint 2020-ig 29 autópálya-szakasz készül el Romániában. Prioritást élvez a Renault által a Dacia-gyár miatt sürgetett Nagyszeben–Pitești sztráda. Hozzákezdene a Buzău–Brăila–Galac szakasznak, amely helyettesítené a Foksány–Galac–Brăila sztrádát. Elkészülne a Konstanca–Agigea, a Foksány–Albiș, a Foksány–Bákó–Roman–Piatra Neamț–Suceava, a Roman–Iasi–Ungheni sztrádát helyettesítő Neamț–Iasi–Ungheni pályaszakasz. Nem épülne meg a Piatra Neamț–Târgu Neamț sztráda, megjelenik viszont helyette a Pitești–Ploiești és a Pitești–Brassó, a Pitești–Curtea de Argeș–Râmnicu Vâlcea sztrádaszakasz. A mesterterv szerint megépülne a Kolozsvár–Balázsfalva sztráda, ahonnan – az RMDSZ kérésére – kapcsolat létesülne Szatmárnémeti és Beszterce felé. Elkészülne a Temesvár–Sztamóra, a Craiova–Turnu Severin autópálya is, nem épülne meg viszont a Turnu Severin–Târgu Jiu–Râmnicu Vâlcea szakasz.

miniszter. A tárcavezető szerint a forgalom nem indokolja, hogy Marosvásárhelytől Brassó felé (vagyis a Székelyföld közvetlen közelében) folytassák az autópályát, arra viszont lát esélyt, hogy uniós forrásokat irányítsanak a meglévő út kiszélesítésére és elválasztó korláttal való felszerelésére. A kormányfő által decemberben ismertetett autópályastratégiából kiderült, hogy a Székelyföldet érintő másik autópálya, a Marosvásárhelyt Moldvával összekötő, a Gyergyói-medencét átszelő sztráda megépítésére sem lesz pénz a következő öt évben. Ez utóbbi székelyföldi autópálya esetében is elkészült a megvalósíthatósági tanulmány, de Šova túlzásnak nevezte a 9 milliárd eurós előirányzott költséget, és bejelentette: hamarosan újabb tanulmányt rendel.

Az RMDSZ elnöke szerint nincs miért aggódni amiatt, hogy a szállításiügyi miniszter gyorsforgalmi úttá karcsúsította az észak-erdélyi autópálya Marosvásárhely és Brassó közé tervezett szakaszát. Egy interjúban Kelemen Hunor azt mondta: az a fontos, hogy a sztráda ügye végre kimozdult a holtpontonról, így Aranyosgyéres és Marosvásárhely között még az idén elkezdik a földterületek kisajátítását. „Ami a folytatást illeti Brassó irányában, az a lényeg, hogy a nyomvonal nem módosult. Az már költségvetési kérdés, hogy egyből autópályaként épül majd meg, vagy előbb gyorsforgalmi út lesz belőle, amit utólag fognak szélesíteni” – mondta a szövetségi elnök.

A Brassó-Comarnic a kemény dió A legnagyobb fejtörést az A3-as autópálya részét képező Brassó és Comarnic közötti szakasz megépítése okozza a kormánynak, mert a Kárpátokon vezet majd át, összekötve Erdélyt Dél-Romániával. Ezt a 60 km-es szakaszt rendkívül drágán, kilométerenként 28 millió euróért építi meg a kivitelezési licitet tavaly elnyerő, olasz, osztrák és görög cégek (Vinci, Aktor és Strabag) alkotta, Vistrada konzorcium. A Kárpátokat átszelő sztráda hossza 53 kilométer lesz, ehhez hozzáépítenek 7 kilométernyi bekötőutat Brassó központjáig, három alul- és felüljáró

A szállításiügyi miniszter szerint a forgalom nem indokolja, hogy Marosvásárhelytől Brassó felé, vagyis a Székelyföld közvetlen közelében folytassák az észak-erdélyi autópályát

Munkagépek egy épülő sztrádaszakaszon Dél-Erdélyben

rót – Barcarozsnyón, Predealon és Sinaia – , három pár alagutat, 19 viaduktot és 15 hidat. A beruházás összértéke 1,8 milliárd euró, ez tartalmazza a tervezési és adminisztratív költségeket is.

A kivitelezésről szóló memorandumot januárban írták alá. Az eredeti megállapodás szerint az autópálya építését április végén kezdték volna, és 2017-ig kellene befejezni. Victor Ponta korábban még arról is beszélt, hogy reményei szerint a munkálatokat minden bizonnyal már 2016 végéig sikerül véglegesíteni. A tervek szerint a sztráda használatáért általános forgalmi adó (áfa/TVA) nélkül 5,7 lej kell majd fizetniük a sofőröknek, a díj 2,8 lej lenne a szakasz részleges igénybevételéért.

A Brassó és Comarnic közötti autópálya az első Romániában, amelyet koncesszió révén valósítanak meg. Az állam – az építési időt is beleszámítva – 29 évre adja koncesszióba a szakaszt a Vistradának, a kormánynak pedig 2017-ig egyetlen lejt, illetve eurót sem kell fizetnie a kivitelezésért. A beruházást teljes mértékben kereskedelmi bankok nyújtotta finanszírozásból valósítják meg. Az összeget így a konzorcium veszi fel hitelként, a kormány pedig 2017-től kezdődően havi részletek formájában törleszt 26 évig.

Victor Ponta kormányfő januárban még április 20-ra ígérte a szerződés aláírását a kivitelezővel. Abban reménykedett, hogy a hitelező kereskedelmi bankokkal néhány hét alatt sikerül megegyezniük, amint az Európai Bizottság és a nemzetközi pénzüzetek rábólintanak a projektre. Ez nem így történt, a rábólintás késett. Dan Šova március-

ban – immár szállításiügyi miniszterként – a szerződés aláírásának dátumaként már június végét jelölte meg. Victor Ponta a múlt hét végén erősítette meg, hogy ez az időpont tartható, mert a Világbank, az Európai Fejlesztési és Újjáépítési Bank (EBRD) és az Európai Befektetési Bank közösen finanszírozza a munkálatokat. A román sajtó azonban ezt megkérdőjelezi. A Gándul napilap április végén idézte a Nemzetközi Valutaalap Romániáról szóló jelentését, amely szerint megkérdőjelezhető a sztrádaszakasz megépítésére kiírt tavaly decemberi licit szabályossága, így nem szavatolt a finanszírozás sem. A portálnak a felsorolt bankok egyike sem erősítette meg, hogy meghitelezze a munkálatokat.

Drágán és pazarolva épülnek Mindaddig a Gyalu–Aranyosgyéres sztrádaszakasz bizonyult a legdrágábbnak a CNADNR adatai szerint: egy kilométer megépítése átlagban 23 millió euróba került. A legolcsóbban a Temesvár–Arad autópálya készült el, egy kilométer megépítésére mindössze 3,5 millió eurót költöttek. A hatalmas árkülönbségeket a CNADNR az eltérő domborzattal magyarázta. Ám a romániai összegek nagyon magasak, ha a régióban épülő autópályák költségeivel hasonlítjuk össze. Így a bulgáriai Stara Zagora–Karnobat közötti szakasz 2,2 millió euróból készült el a kilométerenként, a Szeged és Makó közötti 32 kilométeres autópálya 6,6 millió euróból.

Emellett egy számvevőszéki jelentés megállapította, hogy mértéktelen pazarlás zajlott közpénzekből tavaly a CNADNR-nél. A dokumentum szerint a társaság sorra kötötte az előnytelen szerződéseket magáncégekkel. Így például 70 millió lejes kárt okozott az államnak a francia Colas-val kötött szerződése a Cernavodă–Medgidia szakasz megépítéséről. Emellett a társaság indokolatlanul költött el 625 ezer lejt a munkálatok előkészítésére. Fényt derült arra is, hogy a CNADNR-nél 2013-ban 33 ezer lej prémiumot és 184 ezer lej túlóradíjat osztottak szét az után is, hogy a társaság már felélte a személyzeti költségekre előirányzott keretet.

Kisebbségként könnyebb európainak lenni

„Az euroszeptikusok és az eurooptimisták között ugyanazt az eurorealizmust, normalitást tudom ígérni, amit eddig is képviseltem” – jelentette ki az Erdélyi Riportnak SÓGOR CSABA, aki – jelképesen – egy csángó tarisznyával a vállán indult kampánykörütra. Az RMDSZ európai parlamenti képviselőjelölt-listájának második helyezettjét CSEKE PÉTER TAMÁS kérdezte.

Amikor ez az interjú készül, már egy hete kampánykörüton jár, a választókkal találkozik. Melyek az emberek visszatérő kérdései?

Sok ilyen kérdés van, az egyik leggyakoribb az uniós szintű kisebbségvédelem. Nagyon érdeklő az embereket, hogy mibe tud még beleszólni az Európai Unió. Persze ezeken a találkozókön gyakran szociális kérdésekre terelődik a szó, arról is faggatnak, mi lesz a nyugdíjakkal. Ezen kívül rendszeresen elpanaszolják a helyi problémákat, a legelőkel, a közbirtokosságokkal kapcsolatos gondokat. Az embereket az érdekli, hogy megkapják-e a nekik járó részt a közös vagyomból. A másik nagy gond az, hogy a földek után járó uniós támogatásokat egy-két helyen kétes személy rendezi, akikkel szemben a helyiek bizalmatlanok.

Felmérések szerint az erdélyi magyarok is egyre csalódottabbak az EU-ban. Érzékel euroszepticismust, EU-tól történő elfordulást azokban a közösségekben, amelyekkel találkozik?

Ezekre a találkozókra főleg az öntudatosabb, tájékozottabb emberek jönnek el. Ám amikor ajtóról ajtóra járok, akkor találkozom ezzel a jelenséggel. Ez érthető és természetes, hiszen az emberek gyors változást szeretnének látni az életükben. Az Európai Unió nem a gyors döntéshozatalairól híres. Gyors döntések amúgy is csak a diktatúrákban és a háborúkban vannak.

Sógor Csaba
kampányúton

A kampányban mivel próbálja meggyőzni az erdélyi magyar embert, hogy jó dolog az Európai Unióhoz tartozni?

Azzal, hogy a pohárnak nem az üres, hanem a teli feléről beszélünk. Könnyebb ott a dolgunk, ahol jól működik a helyi RMDSZ-szervezet, erős a polgármester. Az elmúlt évben valamennyi RMDSZ-es vezetésű polgármesteri hivatalba elküldtünk egy hírlevelet az Európai Unió mellett szóló érvekről. Akik komolyan vették az uniós kérdéseket, azok ezt a levelet a helyi lapokban felhasználták. Az emberek a konkrétumokat szeretik. Például azt, hogy 136 euróról 196 euróra nő a területalapú mezőgazdasági támo-

gatus. A kisebbségvédelem területén, például a zászlókérdés ügyében, türelmetlenebbek a választók. Ám azt elfogadják, hogy Brüsszelben is annyiban tudunk eredményesek lenni, amennyiben Bukarestben és a helyi önkormányzatokban is erősek vagyunk. A kampány eddigi tapasztalataiból kiindulva egy hasonlattal élve azt mondom: ahol rendes tanulás és készülődés volt, ott a szeszszóban csak színházba kell járni, és még egyszer átismételni az anyagot. Ahol kevesebb idő és energia jutott a tájékoztatására, ott nehezebb meggyőznünk az embereket az EU előnyeiről. A tájékoztatásból kivettem a részem. Az elmúlt öt évben rengeteg településen megfordultam, és még több helyre hívtak meg, csak nem tudtam valamennyi meghívásnak eleget tenni. Azt tapasztaltam, a kis közösségek sokkal lelkesebbek, összetartóbbak. A tájékoztató munka a nagyvárosokban a legnehezebb, nem könnyű az embereket elérni. Arról nem is szólva, hogy Szeben megyében tízszer annyit kell dolgozni néhány száz szavazatért, mint Csíkszentdomokoson, ahol él hatezer magyar ember, és csak két utcán kell végigmenni begyűjteni például az EP-választásokhoz szükséges aláírásokat. Jelöltársaimmal együtt megpróbálunk minél több erdélyi településre eljutni, elmondani a választóknak azt, hogy néhány szavazat is számíthat, egy-két szavazaton is múlhat az, hogy Brüsszelben milyen irányban indulnak el a dolgok, és az, merre indul Románia: a putyini világ vagy Nyugat felé.

A kampánykörüton készült fotóinak szinte mindegyikén látható egy tarisznya. Mi van ebben a tarisznyában és mit jelképez?

Először is van egy notesz, amibe feljegyzem a panaszokat, észrevételeket. Van egy iPad is, amibe az erdélyi értékeket „tettem bele”. Ez a tarisznya egyébként egy kicsit na-

Ez egy csángó tarisznya. Ebbe egy kicsivel több gond és több erdélyi érték és érdek fér bele

gyobb annál, amit a kampánykörútra való elindulásomkor, Csíkkarcfalván kaptam útravalóul a csíki székektől. Ez egy csángó tarisznya. Ebben egy kicsivel több gond és több erdélyi érték és érdek fér bele. Kampányüzenetünk ugyanis az, hogy „Magyar érdeket Brüsszelbe, Erdély Európába”. El kell vinnünk értékeinket Brüsszelbe, de a gondjainkat, észrevételeinket is. Az értékeinket azért, hogy lássa meg Európa: mi is tudunk adni valamit, nem csak kérni akarunk. Ugyanakkor jogegyenlőséget és kisebbségvédelmet kérünk, ez a legfontosabb, az uniós támogatás az jön magától. Ez kicsit olyan, mint a népmesében. A tarisznyába ugyan hamuba sült pogácsa nem került, de volt benne madéfalvi hagyma, borvíz, pityókás kenyér. Kovásznán el is mondtam: Kőrösi Csoma Sándor is úgy indult útnak, hogy egy tarisznyája volt csak. A tarisznya színe is jelképes, mert kalagori piros tarisznya. Felkelti a figyelmet arra, hogy ne feledjük el, Brüsszelben is dolgozunk van.

A külföldiekkel sokszor nehéz megértetni, hogy Romániában magyarok élnek, akik sajátos jogokat kérnek. Voltak-e ilyen nehézségei az elmúlt öt évben az Európai Parlamentben?

Ilyenek mindig vannak, hiszen még itthon Romániában, Erdélyben

Sógor Csaba (jobbra) eurorealizmust ígér választóinak

Azon vagyunk, hogy a románokkal is megértessük: ők is kisebbségek Brüsszelben. Meg kell értetnünk Európával azt, hogy a kisebbségi lét pluszt is jelent: sokkal nyitottabb, érzékenyebb vagy a másik ember iránt

sem értik meg ezt a helyzetet. Európáról azt mondják, kultúrák, népek, nyelvek közös hazája, ahol mindenkinek helye van, minden nyelvet, kultúrát és vallást meg kell becsülni. Ezt kell nekünk a román többségi társadalommal megértetni. Szerintem az ukrainai válság kapcsán mindenki megértette, hogy az emberi jogok nélkül, az ember nélkül nem lehet sem Európát, sem a világot elképzelni. A válság azért van, mert az ember helyett a pénz került az élet középpontjába. Nyilvánvaló, hogy a válsághelyzeteket a kisebbségben élők hatványozottabban megérik. A szlovákok, görögök, franciák, románok még mindig azt hiszik, jobban fog menni az ország gazdasága, ha egy nyelven beszél, és ugyanúgy gondolkodik mindenki. Azon vagyunk, hogy a románokkal is megértessük: ők is kisebbségek Brüsszelben. Meg kell értetnünk Európával azt, hogy a kisebbségi lét pluszt is jelent: nyitottabb, érzékenyebb vagy a másik ember iránt. Kisebbségként könnyebb európainak lenni, nagyobb a kompromisszumkészség, a tolerancia.

Mit emelne ki e az elmúlt öt éves európai parlamenti tevékenységéből?

Az egyik az, hogy számtalan rendezvényt, kiállítást, szakmai konferenciát szerveztem, és az elmúlt öt évben egyfajta erdélyi vagy székei földi nagykövetségként nem csak megismertettem, de megszerettettem Erdélyt és Székelyföldet Brüsszelben. A másik, hogy amit öt éven keresztül hangoztattam, az módosító indítványaim révén bekerült Louis Michel

képviselő *Az alapvető jogok helyzetéről az Európai Unióban* című jelentésébe. A jelentés mérföldkő az Európai Unió történetében, mert arra kéri az Európai Bizottságot, hogy szakpolitikai normát dolgozzon ki a nemzeti kisebbségek védelmében, továbbá felkéri a tagállamokat, hogy hozzanak intézkedéseket a tényleges egyenlőség előmozdítására. Vagyis kimondja azt, amit eddigi európai parlamenti munkám alatt mindvégig szorgalmaztam: a hagyományos nemzeti kisebbségek, a regionális nyelvi csoportok és az autonóm régiók vonatkozásában átfogó uniós szintű védelmi rendszerre van szükség. Emellett hozzájárulásommal elfogadtattuk az Európai Parlamenttel a veszélyeztetett nyelvekről szóló, úgynevezett Alfonsi-jelentést. Ha ezt magyar politikus nyújtotta volna be, akkor a románok vagy a szlovákok lehet, hogy nem szavazzák meg. Ám mivel egy francia – korzikai – képviselő terjesztette elő, meg tudtuk szerezni a többség támogatását. Hiánypótló, mert visszautasítja a nyelvi kizárólagosságot, az erre irányuló törekvéseket pedig ellentétesnek minősíti az Európai Alapjogi Charta előírásaival, és arra szólítja fel az Európai Bizottságot, hogy intézkedéseket hozzon a veszélyeztetett közösségek védelmében. Azt is eredménynek tekintem, hogy az Európai Parlamentet sikerült precízen tájékoztatni az erdélyi magyar közösség helyzetéről, és elértem azt, hogy amikor kérdésük támad a közösségünkkel kapcsolatban, akkor minket kérdezzenek. Azt is elmondanám, tizennégy éve oktatom vállalkozásfejlesztést egy civil alapítványnál négy országban, Kárpátalján, Felvidéken, Magyarországon és Csíkszeredában. Ma már a vállalkozásfejlesztés az uniós jogrend része lett. A munkanélküliség is kisebb ott, ahol tanítják a középiskolában a vállalkozásfejlesztést.

Hol folytatná, ha újabb mandátumot nyer?

Ott folytatom, ahol abbahagytam. Az euroszkeptikusok és az eurooptimisták között ugyanazt az eurorealizmust, normalitást tudom ígérni, amit eddig is képviseltem.

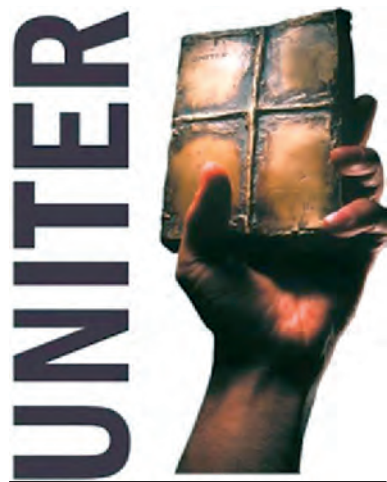
A képviselőjelölt tarisznyájával

Szeretik Örkényt – Uniter-gála Marosvásárhelyen

Magyar alkotóké volt a főszerep az idei legrangosabb romániai színházi díjátadón, amelyet a szokásoktól eltérően nem Bukarestben, hanem Marosvásárhelyen szerveztek. Nem csak színházi tétje volt a színházünnepnek. Az UNITER díjátadó gálán PARÁSZKA BORÓKA vett részt.

Te kaptál aranykeretes meghívót? – félig mosolyogva, félig aggodalmaskodva szegeztem nekem a kérdést az Uniter-gála előtt egy, saját nézőtéri helyéért aggodó elkötelezett marosvásárhelyi színházbarát. Nagyon koncentráltam, hogy jól nevelt választ adhasak. Dolgozni, tudósítani mentem a rendezvényre, hivatalból, így fogalmam sem volt, milyen meghívókkal biztosítottak helyet a vendégek számára, és kit ért a megtiszteltetés, hogy vendég lehetett ezen az estén. A művészeti díjakkal, díjazásokkal kapcsolatban van bennem némi távolságtartás és gyanakvás (óhatatlanul a kurzus lenyomatai ezek), így az aranykeret jelentőségét is nehéz volt megfelelően értékelnem. Hiba volt: Marosvásárhelyen nagyon sok minden „aranykeretbe” került ezen az április végi estén, sok mindent lehetett tanulni arról, mit jelent a színház ma Romániában.

Közeledések dramaturgiája
Hasonló rendezvényen néhány hó-

Bocsárdi László lett a Hamlettel az év rendezője

A szolidaritást egészen konkrétan kell értenünk a romániai színházi életben

Az Uniter díját jelképező kispasztika

Ünnepi megvilágításban a gálának helyszínt biztosító Kultúrpalota

re a problémákra, Budapesten igazi színházi produkció volt, önálló koreográfiával. A színpad háttérében látható kivetítőn pontos ízelítőt lehetett kapni az értékelt előadásokról. Az is követhette, mit díjazott a zsűri, aki a felterjesztett munkákat színpadon nem láthatta. Kívülállóként is egyértelmű volt: Magyarországon nincs konszenzus arról, milyen a (jó, kortárs, érvényes) színház, és a szakmai értékelés erre is választ akar adni.

Marosvásárhelyen a színházi díjátadás nem volt ennyire színházi. Nem csak, és nem elsősorban a szakmát célozta meg. Ezt az estét közvetítette a közszolgálati televízió, így a színpadon követhető, illetve a színpad háttérében, kivetítőn megjelenő tartalom inkább a tévékészülékek előtt ülőknek, az egész országnak szólt, mint a helyszínen lévőknek.

A nézőtérrel a kompromisszumok, közeledések dramaturgiáját nézhettem végig, azt ahogyan a színházi szakma túllép saját határait, hogy tekintélyt, befolyást és támogatást szerezzen a szakmai szolidaritás és konszolidáció nevében, reményében.

Kompromisszumot kötött a vidék a fővárossal: a 22 év alatt ezt a díjátadót csak kétszer rendezték vidéken

(Nagyszebenben és Iași-ban), egyébként Bukarest a gála otthona. Most Bukarest mégis Marosvásárhelyre jött, a városba, amit sem autópályán, sem vasúti fővonalon nem lehet megközelíteni, de ahol van Nemzeti Színház, van Művészeti Egyetem, és amely a kulturális találkozások tere lehet, vagy lehetne. Több mint ötszáz vendég érkezett a városba, hogy tanúja legyen annak, ki lesz a tavalyi évad 33 jelöltje közül a tíz díjazott, milyen lesz a mögöttünk lévő év mérlege.

A gálát a várakozásokkal ellentétben nem a Nemzeti Színházban rendezték meg, hanem a román-magyar érdeklentettek egyik szimbolikus helyszínén, a Kultúrpalotában. Ion Caramitru az Uniter elnökeként és az est házigazdjaként ennek az épületnek a bemutatásával köszöntötte a vendégeket, a háttérben a kivetítőn pedig az est folyamán, mementóként, a legtöbbször ez a szecessziós műemlék tűnt fel. „Én nem tudtam, hogy van erdélyi art nouveau” – vallotta be Caramitru, amikor felolvasta a művészettörténeti tudnivalókat. (Az épület tervező Komor Marcell és Jakab Dezső neve elhangzott, Bernády György – nevének használata körül állandóak a helyi viták – azonban csak, mint „megrendelő polgármester” bukkant fel.) Ion Caramitru beismerése bizonyos értelemben az egész estét jellemezte. A romániai színházi élet eljutott saját határaiig, jól érzékelhető, mi az, amit (még) tud, és mi az amit, (már) nem ismer.

A budapesti színházünnephez hasonlóan Marosvásárhelyen is hangsúlyos szerephez jutott a kísérleti, a társadalmilag elkötelezett színház (Alina Nelega vagy Gianina Cărbunariu díjazásával), figyelmet kaptak a pályakezdők is (Lucia Mar-

Az egyik díjátadó:
Maia Morgenstern

Az igazi fordulatot az jelentette, hogy a „magyar” színházat és drámát a román alkotók magukénak vallották, személyes és hiteles módon, valódi kapcsolatokból és élményekből táplálkozva

Gáspár Attila
nyilatkozik

neanu és Leta Popescu debüt díjban részesült a *Parallel* című produkcióért).

Alkotók és mecénások Az viszont már hazai tapasztalat, milyen erős és milyen szerteágazó a szakmai szolidaritás. Az együttműködésre való készséget és képességet az Uniter léte is szemlélteti: míg Magyarországon több, egymással jobbra politikai alapon szembehelyezkedő szakmai érdekvédelmi szervezet van, itt eredményes és fenntartható a közös fellépés egy struktúrán belül. Az Uniter olyan tekintélyes szervezet, amely tagjai számára jelentős egzisztenciális támogatást tud nyújtani, és amelynek munkáját valóban sokan figyelik, izgalommal követik, így lehet egész estés televíziós program a díjátadás. Mindennek magyarországi megfelelője nincs.

A szolidaritást egészen konkrétan kell értenünk a romániai színházi életben. Bartha József, aki a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színházban bemutatott *Hamlet* díszletéért kapott Uniter díjat, köszönő beszédében azokról a műszaki munkásokról emlékezett meg, akik a háttérben dolgoznak a színpadon látható élményért. Mircea Morariu színikritikusként kapott elismerést, és ő azokról beszélt, akik elindították a pályáján, akik első írásait szerkesztették és közzétették, akik a színházi szakírást támogatják. Victor Rebengiuc az Uniter kiválóságaként kapott díjat és álló tapsot ezen az estén. Köszönetet egykori évfolyamának, az 1956-os „nagy generációnak” mondott. Elképzeltetlen a jó munka alkotói közösség nélkül – hangzott el a Kultúrpalota színpadán.

Miközben a színház ezekben a beszédekben kinyílt, új értelmet nyert, és láthatóvá vált, milyen csapattmunka egy-egy előadás létrejötte, utóélete, aközben a színházfenntartás kompromisszumai is felsejlettek. A marosvásárhelyi színházünnepen – amely a budapestinél láthatóan jóval nagyobb költségvetésből gazdálkodhatott – kiemelt szerepet kaphattak a mecénási szereptől meghatódva felszólaló szponzorok. Romániában üzlet, pénz is a színház – ez ma Magyarországon egyáltalán nem egyértelmű. És természetesen politikai, hatalmi státusz is.

Abszurd drámai jelenetként is megállta volna a helyét, amikor a legjobb kortárs drámáért, az *În trafic* (*Forgalomban*) című műért a szerzőnek, Alina Nelegának az elismerést az egykori román királyi család leszármazottja adta át. (Az ún. Királyi család évek óta együttműködik a szakmai szervezettel.) Ion Caramitru Miklós herceggént mutatta be a díjazót, mintha valóban érvényben lennének az arisztokráciát megillető rangok Romániában. A románul roszszul beszélő mecénásnak, az előre lejegyzett szövegből különösen épp a „minőségi dráma” kifejezés okozott kiejtési problémát. Többszöri nekifutásra sikerült csak kimondani a szót, hogy „calitate”. Alina Nelega, a progresszív hazai színházi kísérletek egyik legismertebb képviselője nem jött zavarba a hercegi elismeréstől és kiejtéstől. Válaszában arról beszélt, mennyire fontos, hogy legyen drámai szöveg és drámai mondanivaló a színpadon. Hogy fokozza a helyzet drámaiságát, Alina Nelega magyarul is köszönetet mondott az elismerésért (sokkal jobb magyarsággal, mint amilyen románsággal a román herceg beszélt). Az ilyen gesztusoknak tépje és értéke volt.

Terápiás alkalom A marosvásárhelyi magyar színházkedvelők közül sokan már napokkal korábban azt mérlegelték, hány „magyar” díjat hoz majd ez az este. És bár reményeik valóra váltak (tarolt a kolozsvári és a sepsiszentgyörgyi színház is), mégsem ez a siker, a magyarul elmondott köszönetek hoztak áttörést az Uniter-gálán. Az igazi fordulatot az jelentette, hogy a „magyar”

▷ színházat és drámát a román alkotók magukénak vallották, személyes és hiteles módon, valódi kapcsolatokról és élményekről táplálkozva. Valer Dellakeza, a craiovai Marin Sorescu Nemzeti Színház tagja, a legjobb mellékszereplőként kapott díjat Örkény Tótek című előadásában nyújtott alakításáért. Középkorú, busafejű színész kacsázott fel a színpadra, hogy átvegye az elismerést. Mély levegőt vett, újabb hosszú köszönő szövegre lehetett számítani. S aztán csak, mint aki igazán megtanulta a tömörítés és rövidítés művészetét, két szót mondott. „Szeretlek Örkény”. Busa fejével közben felfelé integetett, a nézők feje fölé.

Egy ilyen gesztus után nehéz nem barátságosan és nyitottan fellépni. Ezek a pillanatok azok, amelyek változást hoznak. Mi sem szemlélteti ezt jobban, mint Ciprian Dobre, aki a megyei önkormányzat elnökeként (számtalan rosszul kezelt magyar-román konfliktussal a háta mögött) a kulturális közeledések és párbeszéd fontosságáról, valamint arról beszélt, hogy a dialógusnak kiváló terepe Marosvásárhely. Sajnos, ez így nem igaz, Marosvásárhely egyáltalán nem könnyű terep, de a színházi élmények, a „szeretlek Örkény” hozzásegíthetnek ahhoz, hogy könnyűvé váljon.

Ezen az estén, amelyet Gáspár Attila, a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház igazgatója „terápiás alkalomnak” nevezett, az egymással szembe forduló is viszonylag békésen megfértek a nézőtér és a színpadon egyaránt. Ragaszkodva a Budapest–Marosvásárhely összehasonlításhoz, itt kell elmondanunk: a különbség, a megegyezés legalább néhány óra erejéig, a román kulturális életben lehetséges. Ez az Uniter-gála egyik fontos tanulsága.

Apró, de fontos gesztusoknak lehetnek tanúi az arra érzékenyek. A marosvásárhelyi rendezvényen például életműdíjat kapott a jelenlegi vásárhelyi színházi vezetést bíráló Fodor Zénó színikritikus. És igen, azok is tapsoltak ehhez, akik ellen a díjazott korábban felszólalt. A szakíró a nacionalista nézeteiről ismert író, Valentin Marica méltatta – most neki is járt a figyelem a Kultúrpalota nézőterén. Sorin Crișan, a Művészeti Egyetem rektora a már korábban

Az év előadása díját Tompa Gábor kolozsvári színgazgató színgazgató vette át. Mellette Kelemen Hunor, Gáspár Attila és Ion Caramitru

említett Mircea Morariu kritikusnak adta át az elismerést. Ugyanazon a színpadon, ahol (a rektorválasztáson vele szemben alulmaradt) Bács Miklós tanítványait, Andreea Gavriluț és Ștefan Lupuț köszöntötte a legjobb táncszínházi előadás művészeiként.

Kérdés, hogy ezek a közeledések mennyire tartósak, és mire elegendőek. Bár az Uniter erős érdekvédelmi szervezet, és olyan típusú anyagi válsággal nem küzd a szakma, mint amilyen Magyarországon tapasztalható, jelentős gondok itt is vannak. Díjat kapott a Bukaresti Állami Zsidó Színház *Yentl* című előadásában nyújtott alakításáért Alexandra Fasolă. Túl a színészi teljesítményen ez az elismerés azért is fontos, mert az intézménynek helyet adó fővárosi épület a télen súlyosan megsérült, a társulat arra kényszerült, hogy több előadást is felfüggeszsen. Válságba jutott alkotói közösséget bátorít a kitartásra és folytatásra ez a díj.

Elodázhatatlan az új hangok-alkotók megjelenése, átalakulás kell ahhoz, hogy a romániai színház-művészet korszerű és élő maradjon

Uniter-generáció Egymásra figyelésből, párbeszédkészségből jól vizsgázott a szakma Marosvásárhelyen, amely keresi a külső érdekérvényesítés kereteit. A gálán jelen volt a kulturális miniszter, Kelemen Hunor is, akit a szakma konszenzus-készen fogadott. Olyasféle szembenállást, kritikát, elégedetlenséget, ami tavaly Magyarországon tapasztalható volt, a marosvásárhelyi nézőtér nem lehetett érezni.

A következő időszak dilemmája, hogy mi az, amiért a belső, szakmai, és külső, gazdasági-politikai megegyezések születnek? Merre halad ez a megkülönböztetett figyelemmel követett és támogatott művészeti szak-

ág? A legjobb előadásért járó díjat a Kolozsvári Állami Magyar Színház produkciója, a Silviu Purcărete által rendezett *Viktor, avagy a gyermekuralom* kapta. A legjobb rendezését a *Hamlet* Sepsiszentgyörgyön színpadra állító Bocsárdi László vihette haza. Ha figyelmesen nézzük az elismerések ideit, és korábbi években kialakuló listáját, megállapíthatjuk: van egy jól kialakult Uniter-generáció, amely évről évre a szokott módon, a szokott minőségben hozza az elvárt teljesítményt. Ezek az alkotók az ötvenes-hatvanas éveikben járnak, és amit most látunk a hazai színpadokon, az az elmúlt húsz-huszonöt év alatt forrt ki magát. Elodázhatatlan az új hangok-alkotók megjelenése, átalakulás kell ahhoz, hogy a romániai színház-művészet korszerű és élő maradjon. Hogyan történik ez meg? Jön-e újabb Uniter-generáció? Vagy kevésbé egységes, lazább alkotói csoportok következnek, ha következnek? Ezekre a kérdésekre az ideit évadértékelő nem adott választ.

Most még jól működik a rendszer-váltás után kialakított forma, amelyet aranykeretbe foglalt az Uniter-gála, a díjátadó fényárba öltöztették a reflektorok, az okleveleket-kisplasztikákat valódi manökenek vitték a virágkosarakkal felékesített színpadra. A nézőtéri helyekért versenyeztek az estélyiben, szmokingban felsorakozó nézők. Igaz, a ruhatárban suttogva elismerte az egyik ismerősöm: igazából azért jött el személyesen, hátrahagyva otthoni, kényelmes tévénéző foteljét, mert szeretne volna megmutatni a főnökének, hogy neki is jár a Kultúrpalota nézőterén egy hely. Lám, mire jó a színház.

Szent György Napok, találkozások ünnepe

Huszonharmadik alkalommal jelentkezett a legnagyobb, városnapokból fesztivállá nőtt Szent György Napok. Az április végén és május elején zajló nyolcnapos rendezvénysorozat szólt az anyákhoz és apákhoz, a gyerekekhez, a művészekhez, sportolókhoz, a hazatérőkhöz, összesen háromszáz programmal nemcsak a helybéliekhez, hanem a távolról érkezőkhöz is. KUSTÁN MAGYARI ATTILA riportja.

Bár én vagyok az idősebb, együtt nőttem fel szülővárosom, Sepsiszentgyörgy évente megszervezett tavaszi ünnepeivel, a Györgyök napjával. György nem lévén, ingyen sört soha nem kaphattam ezeken a napokon, mégis szívvel-lélekkel kóboroltam azon a néhány utcán, amelyen javában zajlott az élet ilyenkor. A városnapok – vidékünkön – a miccs és sör elválaszthatatlan párosát idézik fel számunkra, és ha ez sokat nem is változott az elmúlt több mint két évtized alatt, a rendezvény arculata, ezzel együtt célkitűzései is megváltoztak. Mára a Szent György Napok nem egy belterjes, kizárólag a helyi vagy környékbeli közösség megszólítására törekszik, hanem Erdély-szerte kiemelt szerepet igényel magának, jóval túllépve a húsz év alatt megcsappant lélekszámú város kereteit. Mondhatni, Szentgyörgy merne kicsi lenne, de semmi kedve hozzá.

A 23. városnapok – vagy fesztivál – nem hozott lényegi újításokat idén, a néhány éve megszokott menetrendet azonban betartotta: gyarapodott, tágasabb lett, és vendégül látta azokat, akik vendégségbe, vagy haza járnak a sárkányölő városába.

Erősödő ifjúság – Tudod, mi a legjobb az idén? – tette fel a kérdést egy közeli barátom, aki a helyi ifjúsági szervezetek berkeiben mozog évek óta. – Nézd meg a színpadunkat az Ifjúsági sátorban, kétnyelvű a felirat. Jól együttműködünk a ro-

Gyerekek utcai kosárlabdacsatája a városközpontban

FOTÓ:
KRISTÓ GOTHARD HUNOR

A 23. városnapok nem hozott lényegi újításokat idén, de a néhány éve megszokott menetrendet betartotta: gyarapodott, tágasabb lett, és vendégül látta azokat, akik vendégségbe, vagy haza járnak a sárkányölő városába

mán szervezetekkel, itt nem okoz az ilyesmi problémát egyik félnek sem.

Az ifjak egyébként idén is jól teljesítettek: évekig egy nagy közös sátorban szervezkedtek, mára csak a kifejezés maradt, valójában egy kellemes, eldugott teret hódítottak meg a központban, ahol mára saját színpaddal, sørsátorral, egy kis külön világgal rendelkeznek. Amire az ifjúságnak szüksége van, azt megadták: humoristákat hívtak, közönségtalálkozókat szerveztek, hogy a Tankcsapda, a Punnany Massif, az Animal Cannibals tagjainak kérdéseket tehessenek fel, és autogramot csempészhessenek tőlük.

Ebben a kis, zárt világban péntek déltől vasárnap estig zajlott az élet, a programba sakkverseny, üvegfüvés, különböző társasjátékok is befértek.

Bor és blues Érdemes megjegyezni, az a tagoltság, ami az ifjúság önállósulását illeti, jellemezte a Szent György Napokat, hiszen a bővít is sikerült szétválasztani a kézműves vásároktól, a Kultúrkert pedig kivítta magának méltó helyét, és a múzeum mögött elhelyezkedő Borudvar is ébredezett, hiszen saját programokkal várta a nemes italok és tartalmas beszélgetések kedvelőit.

Itt szervezték meg például azt a kerekasztal-beszélgetést, amely a hagyományőrzés és az innováció egy-

másnak feszülő kettősének összebékítését kísérte meg, Rácz Attila helybéli vállalkozó indítványozására. A helyi vállalkozók, művészek és érdeklődők egyenként szóltak hozzá a felvetett témákhoz, első körben arról beszélve, milyen újítást látnának szívesen a városban. Szóba került az utcanévtáblákra helyezett QR-kód, amelyet lefényképezve az okostelefonokon bőséges információhoz juthatnánk a város különféle nevezetességei kapcsán, vagy az a szolgáltatás, amely lehetővé tenné, hogy ne csak a helyi üzleteket, hoteleket vagy intézményeket térképezzék fel, hanem a megvalósításra váró innovációkat. Az asztal körül ülők megegyeztek abban, szükség volna egy fórumra, akár a virtuális térben is, amelyen a jövőben is megvitathatnák, hogy milyen elképzeléseik vannak. Egy hozzászóló kifejtette, a hagyományőrzés és innováció Kós Károlyt juttatja eszébe: ha az ő útját akarjuk járni, nem lemásolnunk kell a munkáit, hanem hozzá hasonlóan korszerűnek lenni, úgy teremteni értékállót.

Színes lufi és Trianon-szindróma Mint említettük, a bővít és a kézműves termék régóta külön utakat jár, ez pedig az idén sem volt más-ként. A város forgalmasabb részére kerültek azok a futószalagon gyártott

▷ giccsek és szolgáltatások, amelyek a tömeget hivatottak megcélozni: a színes, szagos, lehetőleg szírenázó műanyag vacakok, a 7D (!) mozizás, a kisvasút, a szerencsekerék, amellyel a máshol megvásárolható műanyagot is elnyerhetjük, a Mickey Mouse-léggömb, az olcsó pénztárca, a tányér, a fazék stb.

A kézműves vásár emelkedettebb színvonalat ígért, házi készítésű finomságokat, magyaros szótteseket, üvegből készült figurákat, vázakat, cifra mintájú tányérokat, fülbevalókat és nyakékeket, saját készítésű illatos szappanokat, vagy éppen a nemrég divatba jött Pista bá' nevű faragott figurát, amely jellegzetes bajszával a székely ember robotképét adja vissza, de a megszokott faragott turul, Nagy-Magyarország térkép és egyéb ínycsiklások is jelen voltak.

Egy kerékpár, két rekord Egy tisztes fesztivál nem hagyhatja annyiban, hogy holmi rekordokat ne döntsön meg. A korábbi években megsüthették a világ legnagyobb kenyerét, idén pedig Orbán-Barra Gábor, a triál biciklizés egyik helyi mestere írta be magát a könyvbe, ráadásul egyszerre két Guinness-rekorddal. A kerékpárral hátrafelé haladás talán könnyűnek tűnik első hallásra, de korántsem az: az eddigi 18,18 méteres rekord legalábbis arra utal, hogy szükségeltetik hozzá némi gyakorlás. A Szentgyörgyön élő, hosszú évek óta bringázó Gábor alaposan felkészült, mert 27,58 méteres hátra tekeréssel jóval túllépte az eddigi legjobb teljesítményt, és mire a délelőtti rekord felállítását kipihente, egy újabbat állított fel. Az egy keréken ugrálás legjobbjá mostanáig az a biciklis volt, aki 240-szer pattant fel, szentgyörgyi kihívója végül 309-cel túlszárnyalta őt. A teljesítményt értékelő Novák Eduárd, a Román Kerékpáros Szövetség elnöke emléktáblával ajándékozta meg Gábort.

Zene nélkül... Ha nem számolunk rosszul, négy kültéri színpad állt a közönség rendelkezésére: a központban, a Mihály Vitéz téren, a Kultúrkertben és az ifjúság kis utcájában. Bár a helyi zenészek idén is tiltakoztak mellőzésük ellen, sokat

Hangulatkép a Kultúrkertből

FOTÓ:
SÁNTA ISTVÁN ZSOLT

A múzeum mögött elhelyezkedő Borudvar is ébredett, saját programokkal várta a nemes italok és tartalmas beszélgetések kedvelőit

Megdől a hátrafelé bicajozás rekordja is

FOTÓ: MOLNÁR FERENC

nem javult a helyzet, a beszámolók szerint ráadásul azoknak is „vizsgázniuk” kellett, akik régóta, személyesen ismerik a szervezőket, és az elmúlt években már bizonyítottak.

Sokszínű társaság képviselte a Szent György Napok zenei felhozatalát. Egyrészt megjelent a Kispál és a borz és a Tankcsapda, a Vama, a már említett magyarországi rapbandák, az idén huszonöt éves Animal Cannibals és az elmúlt években egyre népszerűbb Punnany Massif, a világzenét játszó Besh oDrom, másrészt folytatódott

egy, kultúrkörökben meglehetősen népszerűtlen hagyomány. A Szent György Napok utóbbi néhány évében szerre feltűntek olyan nevek, amelyeket nagy igyekezettel próbáltunk elfeledni, és sikerült volna, ha a szervezők nem porolják le a régi kazettákat, és csalják a kisvárosba az olyan neveket, mint a Boney M, C. C. Catch, vagy az egyetlen ismert dalt felmutató Haddaway. Az idei ciki sztárvendégek már olyan alsó kategóriát pendítettek meg, hogy több közönségtalálkozón is élcélődtek vele „kollégáik”: az a svéd zene-

kar, amelyet a kilencvenes években a Cotton Eye Joe című, egyetlen slágere miatt ismertük – a Rednex.

Zene és irodalom A Kispál és a Borz frontembere, Lovasi András szövegírói minőségében, néhány órával a koncert előtt arról beszélt, hogyan és miért ír, és miben különbözik egy költőtől. A Bod Péter Megyei Könyvtár igazgatója, Szonda Szabolcs által faggatott Lovasi azzal indított, hogy már ismerkedett meg költőkkel, akik „aranyosak, de nincs nagy különbség köztük és egy dalszövegíró között”. Utóbbi esetén azonban megengedőbbek vagyunk, kevésbé szigorú a mérce vele szemben, ő maga is ezért használja a titulust a költő helyett. Szerinte a dalszövegek egyébként is mindenhol ömlenek ránk, de a popzene erre is való: napi használatra, mint egy kéztörölő, amit aztán eldobunk. Maga a popzene ugyanakkor bevett mechanizmusokat használ, amelyekre ő nem vállalkozna, így nem tudná például azt mondani a színpadon, hogy „mindenki itt van”, mert hát egyébként is hol máshol volnának, ha éppen a színpad előtt állnak... A popzene, fejtette ki, nagyjából a következő: áll egy énekes, aki jó esetben ugrál, rossz esetben nem, mellette gitározni vagy sem, az egész műfaj egyfajta vallásplékként

Színpadon a Tankcsapda

FOTÓ: KELEMEN LAJOS

A Kispál és a Borz – vagy ha székelőföldiek lettek volna, akkor Lovasi szerint Kispál és a medve –, a kilencvenes évek elején talált egy olyan rést a piacon, ahová a Tankcsapdával együtt bejuthattak

Punnany Massif

FOTÓ: JAKAB ÁDÁM

működik, a szakralitás, a meghittség és a valahová tartozás igényével él vissza.

A Kispál és a Borz – vagy ha székelőföldiek lettek volna, akkor Lovasi szerint Kispál és a medve –, a kilencvenes évek elején talált egy olyan rést a piacon, ahová a Tankcsapdával együtt bejuthattak – előbbi volt a bölcsész metál, utóbbi a rendes. Igyekeztek mindvégig kikerülni a popzene mechanizmusait, a dalszövegeket is úgy írja, hogy vagy kihagyja a refrént, vagy arra kanyarodik az írással, hogy ne legyen sláger belőle.

A találkozások ünnepe Évről-évre másként éli meg az ember a Szent György Napokat, attól függően, hogy kikkel együtt jár el a koncertekre, melyik helyszínt szemeli ki magának, milyen kulturális vagy szórakozási igényei vannak. Az azonban állandó, hogy a rendezvény fő célját, a találkozásokat nem kerülheti el. Mint minden évben, idén is számos régi ismerős, barát köszöntötte egymást, ültek be egy sörstörbe vagy a Borudvarba, hogy megvitassák, mi történt a 22. Szent György Napok óta, és hogy mire készülnek a 24. városnapokig.

A sajtó üzemanyaga a hitelesség

WEYER BALÁZS, a magyarországi Főszerkesztők Fórumának elnökeként tartott előadássorozatot a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetemen a média szabályozásáról, gazdasági helyzetéről, szakmai modelljeiről. Választások utáni helyzetértékelésre kérte az Erdélyi Riport. **PARÁSZKA BORÓKA** interjúja.

Két és fél évtizede dolgozik a magyar sajtóban, nagyon fontos rovatokat, szerkesztőségeket vezetett már. Tapasztalt-e olyan újságíró-ellenes hangulatot, mint most, az idei választások előtt és után?

Szerintem nem most először tapasztalható az elutasítás. Ez egy folyamat, amivel kapcsolatban nem tudjuk, hogy elértük-e már az alját, vagy a végét. Az biztos, hogy egy ideje folyamatosan csökken a társadalmi bizalom az újságírók iránt. A rendszerváltás idején ez a fajta hitel a térségben viszonylag erős volt, azért is, mert a korábbi évtizedekben nem lehetett az újságírókra, mint a közbizalom kiérdemlőire számítani. Az elmúlt tíz évben azonban folyamatosan romlik a szakma megítélése, és ez az egyik legaggasztóbb jel. Tegyük hozzá, hogy nem csak az újságíróktól fordultak el az emberek, hanem mindentől, az intézményektől is, egymástól is. Nem mondom azt, hogy nem szolgált rá a sajtó erre a helyzetre. De ha nincs bizalom az újságírás iránt, akkor nincs értelme írni. További következmény pedig az, hogy mindenki csak azt hiszi el, ami eleve megfelel a saját prekonceptiójának. Viszonylag könnyű azt mondani ebben a helyzetben egy, a fogyasztónak nem tetsző információra, hogy ez nem igaz, mert úgyis egy párt vagy egy cég fizetett érte.

Mindezt mennyire magyarázza, hogy változott a média szerkezete? Az idei választási kampány után az újságírókat nagyon sokan a politikai folyamatok felelőseként nevezték meg.

Nem elválasztható egymástól az újságírók szerepe és a felelősség kérdése. Ugyanilyen folyamat figyelhető meg a politikusok, illetve az állami intézmények megítélésével kapcsolatban. Az egyik aggasztó jel, hogy az újságírókról kialakított kép nagyon együtt mozgott a politikusokéval. Ez arra enged következtetni, hogy az újságírói szerepfelfogások túl közel voltak a politikához. Nem tudott eltávolodni a szakma, ahhoz képest semmiképpen sem, amit a kilencvenes években terveztünk. Abban bízunk, hogy egyre függetlenebbek leszünk, egyre pártatlannabbak, s a meghatározó a szakma iránti alázat lesz. Ehhez képest egyre jobban polarizálódik és pártosodik a sajtó, leképezi a politikai mezőnyben történeteket.

Az átlagoló erre most azt mondja, azért van ez így, mert az újságíró megvehető. Ennyire egyszerű a képlet?

Nem hiszem, hogy itt direkt megvásárlásról van szó, ennyire nem rémes a helyzet. Az egész társadalom erre a polarizációra épült, egyre szűkebb az a mezőny, ahol fel lehet tartani ezt a függetlenséget. Van egyfajta gravitációja az erőtereknek, amelyeket a politika kínál. És ha nem elég erős az elkötelezettsége, az elszántsága az újságírónak, akkor előbb-utóbb behullik valamelyik bugyorba.

A politika nagyjából azonos lett azzal, ami a médiában látható, hallható és olvasható? Aki közöl, részt vesz a nyilvános kommunikációban az eleve részese a politikacsínálásnak – gondolhatják sokan.

Ez is felfogás kérdése. Mindig azt tartottam jó megközelítésnek, ha az újságíró nem politizál, csupán közvetít. Ez a klasszikus újságírói felfogás, amely a demokrácia színvonalas működtetéséhez elengedhetetlen. Ez a viszony sok tekintetben még létezik, de egyre kevesebb a tere. Régi hagyomány, hogy az újságírók szeretik magukat – némi küldetéstudattal – a politika alakítóinak hinni. Ez veszélyes abból a szempontból, hogy előbb-utóbb a hiúság, a saját fontosságunk érzete határozza meg azt, hogy hogyan dolgozunk.

Hogy lehet ebből a helyzetből talpra állni? Milyen műfaj, milyen típusú szerkesztőség, milyen hangnem lehet életképes és érvényes?

A legfontosabb feladat, hogy visszaszerezzük a közönség bizalmát. Ez nem csak társadalmi és közérdek, hanem üzleti érdek is. Ha ez nem történik meg, hosszú távon a sajtó mindenképpen rászorul a nem piaci alapú forrásokra. A szakma önértékelésén kellene javítani ahhoz, hogy az olvasók bizalmát vissza tudjuk szerezni. Aggasztó, hogy az újságírók lebecsülik a saját szakmájukat. Csináltunk néhány olyan kutatást, amelyek arról szóltak, hogy mennyire elégedettek a saját helyzetükkel a kollégák. Nagyon lesújtó képet kaptunk. Elsősorban nem az a problémája az újságíróknak, hogy keveset keresnek, hanem az, hogy nem büszkék arra, amit csinálnak. Nagyon nehéz úgy bizalmat kapni, hogy az ember saját maga sem hisz a munkájában. A szakmán belüli szolidaritás kulcsfontosságú lehet. El kellene érni, hogy egymásért is álljanak ki az újságírók, még akkor is, ha

Ha nincs bizalom az újságírás iránt, akkor nincs értelme írni

Névjegy

Weyer Balázs 1998 és 2011 között az *Origo* főszerkesztője volt, korábban a *Vasárnapi Hírek* és *Magyar Narancs* hetilapok rovatvezetőjeként is dolgozott. A Főszerkesztők Fórumának (főszerkesztokforum.org) elnökeként, valamint a Minőségi Újságírásért Alapítvány kuratóriumi tagjaként meghatározó szerepet játszik a szakmai érdekegyeztetés és párbeszéd fenntartásában Magyarországon.

hírtelmesre irányul. Ez egy olyan piac, ahol nagyon sokan tolonganak.

Mire gondol „tömeges hírtelmesítés” alatt?

Ez a közélet élő közvetítését jelenti, amelyben a gyorsaság fontosabb, mint az alaposság. Nagyon nagy túltermelés van hírekben. Kicsit olyan, mint amikor a focimeccset élőben közvetíti a riporter, és amikor elesik a játékos a tizenhatoson belül, akkor felkiált, hogy tizenegyes. És csak a lassításon, visszajátzásra válik egyértelművé, hogy mégsem. Nagyon rövid a hírek szavatossági ideje, hiányzik az összetett, alapos információszolgáltatás. Engem egy olyan szerkesztőség érdekelne, ami nem napi háromszáz hírt gyárt, hanem mondjuk hetente öt anyagot. Viszont azok legyenek fontosak, alaposak. Lehet, hogy öregszem, és azért nem érdekel már a hírszerkesztés csinnadratta része.

A magyar nyelvterületen ilyen jellegű médiaszolgáltatást piaci alapon, azt gondolom, nem lehet fenntartani.

Ez nem magyar, hanem világméretű jelenség. Összeomlott a média üzleti modellje. Ez nagyon nagy probléma, nem csak azért, mert az újságírók kevesebbet keresnek, vagy elvesztik az állásukat. Ez így önmagában baj, de nem társadalmi probléma. Azért probléma, mert éppen a költségesebb, időigényesebb része nem működik a sajtónak. Az alaposabb, oknyomozó anyagok, a közhatalom gyakorlását ellenőrző munkák színvonala lesz alacsonyabb. Ez az összeomlás a demokrácia alappilléreire fogja érinteni, és e nélkül a többi sem fog tudni működni. Ezt a közeljövőben kezelni kell, és azt is látnunk kell, hogy nem egy elemű megoldásról van szó. Elkerülhetetlen lesz, hogy a digitális tartalmakért valamilyen módon fizessen a közönség, de még ez sem lesz meghatározó bevétel a médiaiparban. Még ennél is fontosabb ügy, hogy a kis helyi piacokon, mint amilyen Magyarország, a globális szereplők – például a Google vagy a Facebook – elszívják a hirdetési bevételek jelentős részét. Úgy, hogy saját maguk tartalmat

adott esetben nem értenek egyet egy-egy közléssel. Úgy őrizhető meg az újságírói méltóság, ha van segítség akkor, amikor valamelyik szakmabelit nyomás éri.

Ha most szeretne egy felfelé ívelő pályamodellt kínálni, milyen típusú

Weyer Balázs: „Az a jó, ha az újságíró nem politizál, csak közvetít”

szerkesztőséget, milyen médiumot választana, alakítana?

Nem lehet külön tévé, rádió, online, print kategóriákban gondolkodni. Bármit csinálnék, az ezek közül több lenne egyszerre. A személyes érdeklődésem nem a tömeges

► nem is állítanak elő. Ezen változtatni kell. Ez a tőke most nem jut vissza a szerkesztőségekhez, sőt az országból is elvándorol. Majdnem biztos vagyok benne, hogy előbb-utóbb vagy üzleti, vagy jogalkotói kényszer fogja rábírní a globális szereplőket arra, hogy megosszák a hirdetési bevételeiket azokkal, akik egyébként a tartalmaikat előállítják. Kicsit olyan ez, mintha abban az időben, amikor a rikkancsok árulták az újságokat, a rikkancsok keresték volna a legtöbbet.

Volt egy nagyon rövid életű médiakísérlete, amely arról szólt, hogy internetes tartalmat kínál internetet keveset, vagy egyáltalán nem fogyasztó olvasók számára. Ez volt a Poszt című nyomtatott lap, ami egyetlen egy számot ért meg tavaly ősszel. Mi vitte rá erre a vállalkozásra, és miért ért ilyen gyorsan véget?

Bizonyos értelemben én ma is hiszek ebben az üzleti modellben, csak nem volt ideje kifutni. Játéknak, kísérletnek szántuk. A feladat az volt, hogy online keletkező tartalmakból printben hozzunk létre új tartalmat. Használjuk fel az online-nak azt a részét, ami kibír egy hetet, és éljünk a print előnyeivel. Szolgáljuk ki az „odafigyelős” olvasást. Viszonylag alacsony példányszámban is megélt volna ez a lap, sajnos nem volt elég türelem kivárni, hogy elérjük ezt a célt. Ettől függetlenül jó, tanulságos kísérlet volt. Kiderült, hogy mennyiben mások az online szövegek, mint a print szövegek.

Miben különböznek?

Mind azt gondoljuk, hogy az online-ban rövidebbek a cikkek, de ez nem igaz. Pont fordítva van. Nincs meg a nyomtatás fegyelmező ereje, nincs határa a térbeli kapacitásnak. És ezáltal szószátyárabb, gazdaságtalan a fogalmazás. Az online címek sem működnek nyomtatásban, hiszen ez utóbiban nem az a cél, hogy rákattintsanak. Teljesen más a befogadási környezet, amikor az olvasó át tudja tekinteni az egész oldalképet. A magyar sajtó legjobb anyagai az online-ban keletkeznek, de a legfontosabbak nem kapnak

elég figyelmet, mert ezeknek a digitális felület kevésbé alkalmas.

Milyen műfajokban következett be a legtöbb változás az elmúlt húsz évben?

A leginkább a hírműsorok alakultak át. Ma már hír lehet egy videóhoz csatolt két mondatból. Az is fontos változás, hogy a gyorsaság fölülírta a klasszikus újságírói eszközöket. Az ellenőrzés, az olvasó-szerkesztés fázisai háttérbe kerültek, mert ezek lassító elemek. Az online bejövételével a hírfrekvencia fogalma megszűnt. Nincs napi hírciklus, mint egykor, amikor egy napot becsomagoltak a nyomtatott lapok főcímeibe, vagy a televíziós műsorok esti kiadásába. Megváltozott a hírérték mértékegysége. Az online előtt egy 24 órás ciklus legfontosabb híreit válogatták, megadott kapacitás szerint. Ez a módosulás egyáltalán nem feltétlenül rossz fejlemény. Rengeteg jó oldala van, de számot kell vetnünk azzal, hogy ha minden fontos, akkor semmi sem fontos. A véleményműfajokat illetően a magyar újságírói hagyományban maradt a dominancia. Presztízsből is megelőzik a híreket, gyakran helyettesítik is. Az információk a véleményekkel együtt készülnek el, vagy maga a vélemény az információ. A rendszerváltás vélemény-domináns korszak volt, a publicistáké volt a legnagyobb elismerés. Ez valamelyest javult egy időben, mára azonban visszatértünk ide: egyfajta pótcselekvésként a vélemény az, ami helyettesíti a klasszikus újságírói munkát. Ebben az üzleti nehézségek is szerepet játszanak, a vélemény ugyanis olcsóbb, mint a tény. Véleménye bárkinek lehet, és tévesen azt is gondolják sokan, hogy ehhez nem kell tájékozódni. Pedig akkor lenne hiteles az állásfoglalás, ha lenne mögötte adat. Sajnos egyre inkább a gyors-tüzelés zajlik. Én például azt szeretem, amikor kilencven százalék tény és elemzés van egy ilyen tartalomban, és tíz százalék az, amit a szerző gondol.

Azért feszegetem a véleményanyagok helyzetét, mert azt gondolom,

hogy a rendszerváltás utáni magyar sajtó korszerűsödéséhez ezek járultak hozzá nagyon jelentős mértékben. Mára azonban kifáradt formailag, nyelviileg is ez a műfaj, szerzői pedig valóban jelentős szereptévesztésben vannak. A magyar sajtó ma, amennyire én látom, nagyon küzd a „ki beszél kihez” kérdéssel.

A vélemények dominanciája tünete a közélet torzulásainak. Ma fontosabb az, hogy ki mondja, mint az, hogy mit mond. Ez a politikára is érvényes: fontosabb a közlő, mint a közlendő. Ez visszavezethető az újságírói függetlenséghez. Azok, akik tartják magukat a pártatlanság, elfogulatlanság klasszikus szabályaihoz, meglehetősen reménytelen helyzetben vannak. Őket is ugyanazon a szemüvegen keresztül látják, azonnal megpróbálják besorolni.

Több olyan kezdeményezésben is részt vesz, ami a szembenállások oldását, a szakmai szolidaritást erősítené. Mennyire látja ezt teljesíthető feladatnak?

Elég frusztráló ezzel foglalkozni, nagyon nehezen megy. Érezhető, hogy sokakban van igény és jó szándék erre nézve, addig, amíg csak elméletben beszélünk erről. Amíg nem szerzi vissza a szakma a társadalom, és önmaga megbecsülését, addig ezzel a konfliktus-oldással muszáj foglalkozni. A sajtó üzemanyaga a hitelesség, e nélkül nem megy.

Van erre valami terápiás módszer?

Én azzal szoktam magam és másokat is nyugtatni, hogy a közeledéshez türelem kell. Nem fog gyorsan menni. Sziszifuszi, babra munka a párbeszéd. Sokszor kell elmondani, végigbeszélni ugyanazt. A főszerkesztők fóruma ezért jött létre, más kezdeményezések is vannak, és szívesen vesznek részt a kollégák ezekben. Rövid távon alig lesz kézzelfogható eredménye, már az is nagy lépés, hogy sikerült egy közös etikai kódexet elfogadni. Az, hogy ez beépüljön a mindennapi gyakorlatba, az hosszabb időt fog igénybe venni.

Mindenki csak azt hiszi el, ami eleve megfelel a saját pre-koncepciójának

A romlás tánca

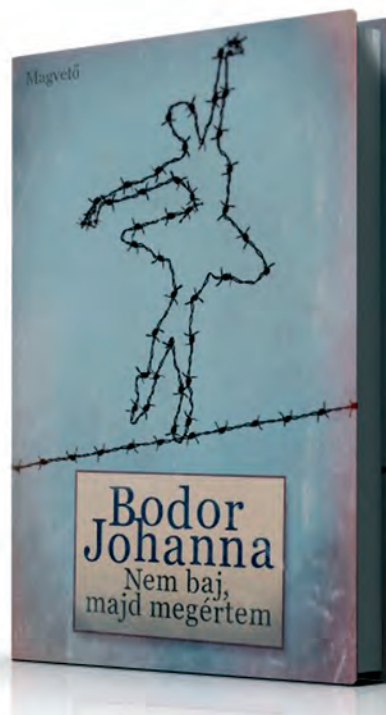
Két és fél évtized telt el a Ceaușescu rendszer vége óta, és most először jelent meg olyan memoárkötet az 1989 előtti évekről, amellyel kapcsolatban azt érzem: valódi tétje van. A diktatúra és a magánélet találkozásáról remek és fontos regényeket már olvashattunk (Józsa Márta *Amíg a nagymani megkerül*, Tompa Andrea *A hóhér háza*, Láng Zsolt *Bestiárium Transylvaniae*, *A föld állatai*). A *Nem baj, majd megértem* is lehetne akár a személyes dimenzióktól eltávolított konstrukció, de nem az. Olvassuk akként, ami: személyes önfeltárás-ként, mert olyan határokig érhetünk így el, amelyeknek a létezéséről tudunk, tudtunk, de nem beszéltünk.

Bodor Johanna – ma elismert, sikeres táncos, koreográfus – Bodor Pál lányaként egyedül marad Bukarestben 1983-ban, amikor családjá úgy dönt: kitelepülnek Magyarországra. A szülők „túszként” hagyják hátra az érettségi előtt álló fiatal lányt, aki reményeik szerint egy magyar állampolgárral kötött névházasság révén utazhat néhány év múlva utánuk.

A névházasság megkötetik, a családgyesítés megtörténik, és – túl ezeken a történeteken – mint tudjuk, a rendszer is megdől. Mondhatnánk, hogy minden jó, ha vége jó. De nincs jó vége semminek, ez derül ki ebből a könyvből.

Elveszett, elvesztegették, elvesztegettük az ártatlanságot, a hitet, a becsületet, kis fájdalmas nyiszitteléssel elvágta-eltágtuk a családi, baráti kötelékeket. És a rendszerváltás után két és fél évtizeddel kell megértenünk, hogy saját bukásunk romjain élünk, saját szégyeneinket kell feldolgoznunk, hogy a diktatúra igazából, a külső kényszereken túl és innen, valahol nagyon bennünk volt, van. A könyv kegyetlensége gyógyítva roncsol, és roncsolva gyógyít. Ledörzsöli saját magunkról szőtt meséinket és illúzióinkat, de meghagyja utolsó reményként és kapaszzkodóként a szembenézés erejét.

Ha engednénk a kötetborító üzenetének (a címlapon egy szögesdrót-

ból hajtogatott táncosnő billeg a szögesdróton), azt is mondhatnánk: ez egy balerina-könyv. Valóban nagyon alapos betekintést kapunk a bukaresti balettintézet életébe, de a táncoktatás, a fizikai edzés, az izmokkal és ízületekkel vívott napi, szadista harc itt más értelmet nyer. A kamaszlány, akinek szembe kell néznie szülei távollétében a hatóságokkal, a besúgókkal, a megfélemlítéssel, és a totális hazugságra épített rendszerrel, azért él túl, mert tökéletesen ura magának fizikai és lelki értelemben. Erre idomították. Hogy tanuljon meg koncentrálni, megfelelni, mosolyogni a legnagyobb fájdalom pillanataiban is, tudjon kitartani és tartsa be az alapszabályt: színpadról soha semmilyen körülmények között nem lépünk le, végigcsináljuk a dramaturgiát, amit ránk mértek.

Mi az ára a kitartásnak? Bodor Johanna, önmagát a legkevésbé sem kímélve leltárt készít. Az az ára, hogy az ember megtanul nem hinni másoknak. Az az ára, hogy megtanul hazudni, és együtt élni azzal, hogy nem hisznek neki. Az az ára, hogy lemond a saját vágyairól, terveiről, erőfeszítéseiről, az egész életét felfüggeszti, abban az illúzióban, hogy valahol máshol majd folytat-

ható ugyanaz, aminek hátat fordít. Az az ára, hogy elfogadja a (nemi) erőszakot, és együttműködő lesz és engedelmes, mert túl akar élni. Az az ára, hogy elkurvul.

Bodor Johanna kétségbeejtő történeteit sorjázza saját romlásának, élve boncolja magát, miközben a körülötte lévőket, az erőszak tetteseit, megengedőit vagy passzív távoli szemlélőit kíméletesen, távolságtartással skicceli fel. Nem lesz vádirat ez a könyv. Nem leplez le senkit. Nem hárítja a felelősséget. Nem kér számon. Csak elszámol, magával, saját lehetőségeivel és veszteségeivel, saját felelősségével. Az olvasót pedig kizökkenti a múlt kényelmének érzetéből.

A kötet után marad a félelem, hogy mindez nem múlt el, nem múlhatott el, mert azok az emberi gyengeségek tartották fent, amelyekkel ma is élünk. Kicsit másként, több az engedmény és kevesebb tilalom. Ürügyként és magyarázatként nem feketélik hátunk mögött diktátor-árnyék. De ugyanúgy, önmagunk és egymás foglyai vagyunk.

(Bodor Johanna: *Nem baj, majd megértem*, Magvető, Budapest 2014.)

PARÁSZKA BORÓKA

A könyv kegyetlensége gyógyítva roncsol, és roncsolva gyógyít

A közönség lehel életet egy zenekarba

PÉTERFY BORI több mindenről ismert: Pintér Béla, Schilling Árpád, Mundruczó Kornél szívesen foglalkoztatott színésznője, előbb a Krétakör, majd az Alföldi-féle Nemzeti Színház tagja, énekesnőként 2000 óta az Amorf Ördögök, jelenleg a Péterfy Bori & Love Band frontembere, nem mellesleg Áprily Lajos dédunokája. A művész a Moszkva Kávéházban tartott nagysikerű nagyváradi koncertje előtt TASNÁDI-SÁHY PÉTER kérdéseire válaszolt.

Éppen koncertre készülődve gondolom, az énekesnő ül velem szemben, de téged mégis színészként ismerhetünk meg először. Szétválasztható a kettő?

Az biztos, hogy másfajta energiákat igényel a két feladat. Mondjuk, színészként is olyan előadásokban dolgoztam eddig jellemzően, amik nagyon közel vittek a nézőkhöz, sokszor közöttük játszottunk, de a kapcsolat mégsem annyira direkt, mint egy koncerten. Ott sokkal inkább önmagam vagyok, őszintébb lehetek, nem választ el a közönségtől a szerep, ami mindig megtart egy bizonyos távolságot.

Ha az eddigi színészi pályádon végignéznünk, látható egy ív: az akkor alternatívnak, ma már függetlennek mondott világ élvonalából – Pintér Béla, Krétakör – az Alföldi-féle Nemzetibe kerültél. Most viszont csak egy szerepet játszol a Belvárosi Színházban. Ennek okát kizárólag a kisfiad érkezésében kell keresnünk?

Sajnos, most már a Kramer kontra Kramer is az utolsó előadásokhoz érkezett, úgyhogy egy darabig szerep nélkül maradok. Ennek elsősorban valóban a szülői feladatokból fakadó időhiány az oka, ami mindenki életében óhatatlanul fellép hasonló élethelyzetben. Egy próbafolyamatot összeegyeztetni a gyerekekkel kapcsolatos teendőkkel

Olyan emberek, akik alá repülő-szőnyeget kéne tenni, hogy szárnyaljanak, most béklyókkal a bokájukon harcolnak a napi túlélésért

meglehetősen nehéz. Mivel maximalista vagyok, anyaként is szeretnék száz százalékosan teljesíteni, én akarom felnevelni a gyereket, és ezért áldozatokat kell hozni. Kaptam remek ajánlatokat, de valahogy mindenki nyáron akar próbálni, én pedig akkor koncertezem legtöbbször a zenekarral, ami a gyerek után pillanatnyilag a második helyet foglalja el az életemben. Szóval, bár kicsit szomorú vagyok miatta, mert nagyon szeretnék újra dolgozni többek között Schilling Árpáddal vagy éppen Mundruczó Kornéllal, a színházi munkákkal egyelőre kivárok. Azért mindig becsúszik valami film, felolvasás, a zenekart pedig tényleg rengeteg helyre hívják, amit nagyon élvezek.

Én valójában oda akartam kilukkadni, hogy a hozzád hasonló színházcsinálóknak, akik a kilencvenes évektől kezdve nagyon fontos, újító előadásokat hoztak létre, most már

nagyobb infrastruktúrákban kéne alkotniuk és dolgozniuk az utánpótlás kinevelésén.

Azért egy Pintér Béla darabra most sem lehet jegyet kapni, és ő tanított is korábban, de értem, miről beszélsz. Akinek van szeme és füle, érzékelheti, hogy borzasztó dolgok történnek a magyar kultúrában, és ezek a folyamatok generációknak tesszik tönkre az életét. Olyan emberek, akik alá repülőszőnyeget kéne tenni, hogy szárnyaljanak, most béklyókkal a bokájukon harcolnak a napi túlélésért.

Talán a zenében szerencsésebb a helyzet: az említett időszakban alternatívnak számító zenekarok, mint a Kispál és a Borz vagy a Quimby ma közönségkedvencek, mint ahogy ti is. Ezzel kapcsolatban egy interjúban elmondátok, egy csomó dologra figyeltetek, amire régen abszolút nem.

Ugye a Péterfy Bori & Love Band-nek volt egy előzménye, az Amorf Ördögök nevű zenekar, ami teljesen másképp működött. A jelenlegi formációval sem jártuk végig a számléltrát, mert az első lemez rögtön nagy siker lett. Hamar azon vettük észre magunkat, hogy sok ember jön a koncertjeinkre, és nagyon jó sávokat kapunk fesztiválokon. Ennek az állapotnak a fenntartása – amihez a koncerten használt mikrofon típusától kezdve, a számok ideális sorrendjének kitalálásán át a közösségi médiumokon keresztül folytatott kommunikációig millió dolog tartozik – viszont nagyon komoly munka, amit most is folyamatosan tanulunk. A számokat életben kell tartani, időről-időre át kell hangszerelni, ha már elszállt felettük az idő, vagy bennünk változik valami, amitől bugyutának tartjuk őket aktuális formájukban. Főleg a zeneszerzőknek, Tövisházi Ambrusnak köszönhetően a zenei minőségből nem engedünk, annak ellenére sem, hogy

ez a fajta igényesség igencsak megnehezíti a rádiókba való bekerülést. Időről-időre néha lazítanak kicsit, de alapvetően nem tudnak kitörni az egyszerű slágerek világából. Így viszont – még egy olyan kis országban is, mint Magyarország – nehéz széleskörű ismertségre szert tenni, de hát ez minden hozzánk hasonló zenekarnak komoly problémát jelent.

Emlékeim szerint 2000-ben, gyermekmedencébe látogatott lábbal, másnapi gyógy-sört kortyolgatva hallottam először a Betyár a holdon albumot az Amorf Ördögöktől. Van körülöttetek olyan kemény mag, aki az elmúlt 14 évet végigkísérte?

Azt hiszem, sok zenekarral úgy van, hogy amikor kezd ismertté válni, a kezdeti rajongói elpártolnak tőle. Tehát azok, akik az *Amorf Ördögöket* igazán szerették, máig nem bocsátották meg, hogy annak vége lett. Nehéz megértetni, hogy az alkotóknak tovább kell lépni, nem lehet mindig ugyanazt csinálni. Egy-egy új számot is nagyon nehéz megszerettetni, az emberek többnyire mindig ugyanazt akarják hallani.

Kislány a zongoránál...

Igen, olyasmi. Az előbb elmondottak ellenére tényleg csodálatos közönségünk van, sokan kísérnek

● **A zenei minőségből nem engedünk, annak ellenére sem, hogy ez a fajta igényesség igencsak megnehezíti a rádiókba való bekerülést**

„Civil ügyeket erőmhöz és lehetőségeimhez mértem most is támogatok”

FOTÓK: MERÉNYI DÁVID

koncertről-koncertre, jó ismerősök, mondhatnám barátok is kikerültek már közülük, általában név szerint köszöngetek az első sornak. Úgy érzékeljük, a táborunk egyre nő, ami hihetetlenül fontos, hiszen a közönség lehel életet egy zenekarba.

Beszélgettünk rólad színészként, énekesnőként, édesanyaként, viszont van még egy oldalad, ami korábban mintha hangsúlyosabb lett volna: a tudatos civil. Kiálltál bringás ügyek mellett, az Egymillióan a magyar sajtószabadságért mozgalmat is támogattad. Erre már nincs igényed?

Tény, kicsit visszahúzódtam. Nemrég mondta valaki, hogy sosem tudhatod, miként élnek vissza azzal a bizalommal, amit az arcod, a hitelességed kölcsönözhet. Én ezzel mélyen egyet tudok érteni. Ettől függetlenül lehet azért tudni szerintem, hogy mit gondolok, az ízlésemből, a munkáimból, az alkotótársaim megválasztásából ez teljesen egyértelműen sugárzik. Civil ügyeket erőmhöz és lehetőségeimhez mérten most is támogatok, legyen szó biciklizésről, zöld témákról, esélyegyenlőségről, ételgyűjtésről rászorulóknak, de konkrét politikai szervezet mellé nem szeretnék odaállni.

Bár Váradon most játszatok először, de volt már erdélyi turnétok, te

pedig – már csak családotnál fogva is – sok szállal idekötődő ember vagy. Milyen kép él benned Erdélyről?

Anyám családja a második világháború után majdnem teljes egészében áttelepült Magyarországra, de apai ágról – apámon (Péterfy László, szobrászművész – a szerk.) kívül – szinte mindenki maradt, így számtalan hűsvétot, karácsonyt, nyarat töltöttem itt a nagyszüleimnél. Mai napig emlékszem a görcsre, amit gyerekként éreztem, amikor zoknikba dugdosva csempésztük át nagyapám szívgyógyszerét a határon, aki Marosvásárhely mellett, Kenden volt református lelkész. Arról pedig idilli kép él bennem, ahogy az apám végigvezetett a saját gyerekkorának helyszínein, vagy ahogy az unokatestvéreimmel játszottunk az innen nézve paradicsomnak tűnő parókia kertjében. Persze az enyém már más kötődés, mint apámé, akinek még mindig ez az otthon. Felnőtt fejjel aztán már egy csomó dolgot elkezdtem kicsit más szemmel látni. Jó érzés most egy olyan helyen lenni, ahol magyar és román fiatalok együtt szórakoznak, remélem egy csomó dolog, amik belénk nevelődtek, egyszer csak majd nem nyomasztanak tovább, új alapokra lehet helyezni a viszonyokat. Persze felülről mindig gondoskodnak róla, hogy ez ne történjen meg.

Weisz Boglárka középkorkutató

Az erdélyi szászok nemzetté válása

A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkatársa a németek középkori betelepítéséről tartott előadást a Szacsvey Akadémián, különös tekintettel a számos kiváltságnak örvendő erdélyi szászok közösségére. Erről és Váradnak a korabeli kereskedelembe betöltött kulcsszerepéről kérdezte SZILÁGYI ALADÁR a Kubinyi András díjas történészt.

A szászok betelepülés-története roppant nagy téma. Kezdjük azzal a beszélgetésünket, hogy ezek a szászoknak nevezett jövevények nem is „szászok” voltak, ez későbbi elnevezés, ugye?

Valóban, a szászok jobbára nem szászok voltak. A német nyelven beszélők zöme nem Szászföldről, hanem elsősorban a Rajna- és Mosel mentéről érkezett Erdélybe. Ettől eltérő a kép a Szepességben, ahova bár szintén a német nyelvterület számos vidékéről érkeztek betelepülők, zömük mégis szász eredetű lehetett. Az erdélyi németeket először 1206-ban nevezték szászoknak egy kiváltságlevélben. Érdekes, hogy maga az Andreanum, amelyet az erdélyi szászok 1224-ben kapnak meg, még németeknek nevezi őket. A szász kifejezés az 1230-as évektől fog kizárólagossá válni, nem tudjuk, miért.

Hiszen nem csak németajkúak voltak közöttük, hanem például valonok.

Igen, kevertségüket még ez is színesítette. Ilyen volt például az a Latin János, akinek birtokait II. András kivette a szászok joghatósága alól.

Az, hogy Erdélyben mégiscsak szász nemzetté alakultak, az az Andreanumnak köszönhető, illetve, hogy azonos helyzetükből adódóan

Weisz Boglárka
történész

A német nyelven beszélők zöme nem Szászföldről, hanem elsősorban a Rajna- és Mosel mentéről érkezett Erdélybe

később beindult a nyelvi homogenizálódás, az identitástudat kialakulása?

Az, hogy szász nemezetté váltak, nagyban köszönhető az Andreanumnak. II. András király kiváltságlevelének lényeges része az, hogy Szászvárostól Barótig egy jól körülhatárolható területen nyújt egyfajta hospesjogot a szászoknak. Azelőtt ezt a vendégjogot csak egy-egy településen élő, azonos etnikumhoz tartozó népesség kapta meg. Az Andreanum abban különbözik előzményeitől, hogy egy nagyobb, több települést magában foglaló területre nyújt kiváltságot az uralkodó. Ráadásul biztosítja azt is, hogy ezen a területen nem fog másoknak földet juttatni. A szepesi szászok is kaptak kiváltságot, de az nem volt területi jellegű, bizonyos településekre vonatkozott, közöttük nem szász

lakosság is élt. Az is elősegíthette az önkormányzatiság kialakulását, hogy ezt a területet egy vezető alá helyezte, a mindenkori szebeni ispán állt felettük, akit ugyan az uralkodó nevez ki, és nem a szászok maguk választják, de biztosítja számukra, hogy rajta és az ispánon kívül más hatalmasság – elsősorban az erdélyi vajdára gondolok – nem bírálkodhat felettük. Erre vigyáztak is az uralkodók, egyszer fordult csak elő, hogy az erdélyi vajda viselte a szebeni ispáni címet is, mégpedig az 1320-as években Széchenyi Tamás. Ez azonban az 1324-es szász lázadással hozható összefüggésbe. Persze ezek csak az első lépések voltak, és az alapjait teremtették meg a Szász Universitas kialakulásának.

Erdélyben még mindig lehetett lakatlan hely, hiszen több oklevél terra

desertákat emleget. Ugyanakkor királyi praktikum is volt abban, hogy a székeket, a besenyőket még kijebbe telepítették, határvédőknek, és az érkező szászok sok esetben az ő helyükbe telepedtek.

Az, hogy bizonyos területeket pusztaságnak neveztek, az II. Géza telepítéseivel kapcsolatban bukkan elő. Ő a 12. század közepén telepített le Mosel-vidéki németajkúakat az Olt mentén. Ez több évig tartó folyamat lehetett. A későbbi Szeben-, Újgyház- és Sink-szék területe azonban nem volt pusztaság, ahogy azt a későbbi források említették, hanem székegyek, szlávok és besenyők által lakott vidék. A központi hatalom azonban őket kitelepítette innen, így vált e vidék olyan „terra deserta”-vá, ahova a németajkúak beköltözhettek, és amely vidéket Altlandnak neveztek. Abban is bizonyosak lehetünk, hogy mikor 1224-ben az Andreanumot megkapják, a Szászvárostól Barótig fekvő területen élő székegyek keletebbre szorulnak, a kapcsolat azonban a településnevekben tovább él (Szászkezd – Kézdivásárhely).

Ebben a korban egy tizenegy évig tartó mozzanat színesíti a történelmi helyzetet. A további külső-belső veszélyt megelőzendő engedték be a

Az Andreanum abban különbözik előzményeitől, hogy egy nagyobb, több települést magában foglaló területre nyújt kiváltságot az uralkodó

SZÜCS LÁSZLÓ FELVÉTELEI

jelentős haderőt képező Német Lovagrendet is?

Igen, 1211-ben II. András hívja be az országba a Német Lovagrendet, és engedi át nekik a Barcaságot. Elsősorban határvédő szerepet szán nekik, cserébe adózási, várépítési, betelepítési kiváltságokat biztosít a számukra. Ekkor újabb németajkú népesség jön erre a területre. Maga az együttélés azonban nem volt feszültségektől mentes, 1222 előtt az uralkodó összekülönbözött a lovagrenddel. Ennek több oka lehetett. Az egyiket abban látom, amit majd a '22-ben adott újabb kiváltságlevél hangsúlyoz: pénzt csak a király verethet Magyarországon. Ebből arra következtethetünk, hogy a Német Lovagrend önálló pénzverésbe kezdett. A pénzverést tiltó oklevélben ugyanakkor biztosítja őket az uralkodó, hogy királyi pénzváltók nem jöhetnek a Német Lovagrend területére, a lovagrend azonban köteles a királyi pénzt elfogadni. Bár úgy tűnt, sikerült egyességet kötniük, a lovagrend még tovább ment: 1223-ban III. Honorius pápa kivette a Német Lovagrend területét az erdélyi püspökség hatásköre alól. A következő évben a nagymester a területet a pápának ajánlotta fel, II. András türelme ekkor elfogyott, fegyveres erővel verte ki az országból a lovagokat.

Néhány éve találkoztam egy Erdélybe hazajáró német történettudóssal, Konrad Gündischnek hívják. Már az apja kezdte összegyűjteni a százszok történelmére vonatkozó dokumentumokat, ő már talán az Urkundenbuch kilencedik gyűjteményes kötetét szerkeszti. Egy vele készült interjúban kijelentette: „II. András 1224-ben megadja az alapkiváltságot, a legnagyobb kiváltságot, amelyet valaha német, vagy nyugat-európai csoport Kelet-Európában kapott. A legteljesebb kiváltság volt.” Oszlja Gündisch véleményét?

Bizonyos szempontból igen. „Legteljesebbnek” csak azért nem tekinteném, mert bár saját vezetőiket önmaguk választhatják, akik mai kifejezéssel élve polgári peres ügyekben önállóan ítélezhetnek is, nagyobb ügyekben viszont csak a király által kinevezett szebeni ispánnal együtt dönthettek. Az a tény, hogy a király ígéretet tett arra, hogy idegeneknek nem ad birtokot a százszok területén belül, azaz a százsz területén belül a király lemondott a háramlási jogáról, a kiváltság nagyságát mutatja. Adózási kiváltságot kapnak, ráadásul szokatlan módon: az uralkodó egy összegben határozza meg az ezen a területen élő százszok adóját (500 márka ezüst). Mindez azt jelentette, hogy a százszok önmaguk határozták meg, hogy az egyes tagok mennyivel járuljanak hozzá az adóhoz, ez biztosította azt is, hogy királyi adószedők ne járjanak e vidéket. Ez a Magyar Királyság más területein majd csak a 14. században fog megjelenni. Plébánosválasztási jogot is kapnak, sőt megkapják annak a jogát, hogy a tizedet a plébánosnak fizessék. A terület a 12. század végén alapított szebeni prépostság alá tartozott, mely nem az erdélyi püspök, hanem az esztergomi érsek fennhatósága alá tartozott. Az Andreanum vámmentességi kiváltságot is biztosít nekik, aminek köszönhető, hogy később a kereskedelemben jelentős szerepet tölthettek be. Ugyanakkor köteleességük volt 500 fegyverest küldeni a király zászlaja alá, ha vezetése alatt az ország határain belül tört ki háború, 100-at, ha határain kívül, és csak 50-et, ha nem maga az uralkodó vonult hadba.

► Mindezzel megteremtődnek a városiasodásnak feltételei is?

Igen, hiszen vásártartási kiváltságokat is kapnak, ráadásul anélkül, hogy az uralkodó meghatározná, mely településeken alapítsák azokat. Jelentős városok jönnek létre ezen, gondoljunk Szebenre, Brassóra, Segesvárra, de anélkül, hogy városi jogokat szereznének. Az Andreanumot fogják majd a jogaik alapjának tekinteni. Azért teljes önkormányzatiságot nem kapnak. A szebeni ispán, aki a király képviselője, nem szász. A teljes önkormányzat létrehozására csak a 15. században kerül sor.

Ilyen kedvező jogállás ellenére is voltak feszültségek. Az erdélyi egyházvezetéssel való szembenállásuk több ízben fegyveres lázadáshoz vezetett. Például, Gyulafehérvárra behatolva rágyújtották a hívekre a templomot. Mi váltotta ki ezeket a konfliktusokat?

Az erdélyi püspökség szerette volna a szász tizedre rátenni a kezét. Ez időnként sikerült is neki. Ilyenkor mindig a szebeni prépostság ellenállását váltotta ki, tehát mind a három esetben az egyházi hovatartozásnak a kérdése indította el a folyamatokat. A legutóbbi, az 1324-es felkelés enél többről szólt, hiszen királyi hadat indítottak a szászok ellen, sajnos a történetek pontos részleteit nem ismerjük.

Fontos mozzanat volt, amikor 1437-ben a magyar nemesek, a székelyek és a szászok kápolnai uniója létrejött. Többféle magyarázat van erre, négy-öt alkalommal megújítják, illetve más irányba is bővítik. Mi tette szükségessé, hogyan születtek meg ezek az egyezségek?

A Szász Universitas kialakulása egy hosszan elnyúló folyamat eredménye. Kezdődik az Andreanummal, amely hangsúlyozta azt, hogy csak a Szeben környéki területre vonatkozik, azaz Brassó vidékére, Beszterce vidékére, a Medgyes-Selyk székre nem. A második lépcsőfok az, hogy az Andreanumot ezekre a területekre is kiterjesszék. A következő az lesz, amikor a szászoknak megengedik, hogy a székek élén álló királybíró

ne az uralkodó nevezze ki, hanem maguk választhassák meg. Erre csak a kápolnai uniót követően fognak jogot kapni, a 15. század második felében. A szász nemzeti egyesülés legteljesebbé csak 1486-ban válik. Visszatérve a kápolnai unióra, amit 1437. szeptember 16-án az erdélyi magyar, székely és szász nemzettek vezetői kötöttek, három olyan „nemzet” között létrejött megállapodás volt, akiket azok a speciális privilégiumok különböztettek meg egymástól, melyeket a királyoktól kaptak az idők folyamán. Bár a szerződés kiváltó oka az ekkor zajló erdélyi parasztfelkelés volt, annak mintegy négy hónappal későbbi befejezését követően is érvényben maradt, illetve többször megújították.

Ejtsünk néhány szót arról is, hogy Várad akkor válik a szászok szempontjából igazán fontossá, amikor a belső piaci, illetve az import-export-lehetőségeiket bővíteni akarják...

A történet a 14. század második felére nyúlik vissza, amikor Brassó, Szeben megszerzi azt a jogot, hogy rajtuk túl Havasalföldre és Moldvába ne lehessen menni, illetőleg a 15. században már azt is eléri, hogy az onnan származó árukat csak az ő városukig lehessen hozni. Úgy tűnik a forrásokból, hogy ez a keleti kereskedelem folyamatos, még akkor is, ha vannak atrocitások. A magyar városok közül elsősorban Kassával szemben lép fel Szeben és Brassó, hogy Kassa ne tudjon a két városon túl kereskedni. Itt válik fontossá Várad. Várad lesz az a hely, ahol egyrészt a felvidéki városok, másrészt a szász városok, harmadrészt pedig a nyugat-dunántúli városok, illetve Buda és Fehérvár kereskedői találkozni fognak, és az árukat kicserélik.

Bizonyára ez a városnak jelentős mértékben a hasznára vált...

Mindenképpen. Várad vásárváros volt. A vásárvárosok arra törekednek, hogy minél több sokadalmat, hosszan tartó vásárokat tartanak, míg a kereskedővárosoknak az a célja, hogy árumegállító jogot vagy lerakatjogot szerezzenek, így az ő kereskedőik bonyolítsák a to-

vábbi áruforgalmat. Várad esetében elmondható, hogy a 15. század végére a városban, illetve a környékén tizenegy sokadalmat tudunk kimutatni. Ezeknek a sokadalmaknak a jelentőségét az is mutatja, hogy a 16. század közepéről ismerünk egy olyan kereskedőkönyvet, amelyben egy kalmár leírja a társainak, hol érdemes vásárra menni, s Várad kiemelten szerepel e települések sorában.

Gondolom, a vásártartás intézményének jogi biztosítékai is kellett legyenek, ugyanakkor infrastruktúra kialakítására is szükség volt.

Ehhez komoly intézményi háttérre volt szükség. Ha valaki vásárt tartott, az abból származó legkisebb jövedelmet is a magáénak akarta tudni. Gondolok például arra, hogy a vásáron mérőeszközöket kell használni. Kétfajta megoldást ismerünk: az egyik az, hogy hitelesíttetnie kellett a városban a kereskedőnek az általa használt mérőeszközöket, ezért meghatározott összeget kellett fizetnie, vagy a város arra kényszerítette a kereskedőt, hogy a városi mérőeszközöket használja, szintén bizonyos pénzösszegért cserébe. Ezeknek a kereskedőknek meg kellett szállniuk, az állataiknak is hely kellett, az ellátásukról is gondoskodni kellett.

Arra, hogy mindez hogyan zajlott le – fennmaradt írásos feljegyzések híján – bizonyára csupán párhuzamokból lehet következtetni...

Igen, párhuzamok alapján, mert a forrásanyag sok részletkérdésről hallgat. A kereskedőknek szállásokra volt szükségük, enniük kellett, raktáraknak kellett lenniük, ahová az áruikat elhelyezték. Ne feledjük, amikor Váradra jönnek, nem kis vámot fizetnek, de cserébe joggal várnak el bizonyos dolgokat. Például azt, hogy az általuk hozott, a korban drágának számító luxusáru ne legyen kitéve az időjárás szeszélyeinek, biztonságban tudhassa azt a kereskedő, hiszen huzamosabb időre jött a vásárra. Szintén párhuzamokból tudjuk, hogy a szállásadónak meg kellett ismertetnie a kereskedőt azzal, hogy miként kell viselkednie, milyen kötelezettségei vannak.

Várad lesz az a hely, ahol a felvidéki városok, a szász városok, a nyugat-dunántúli városok, illetve Buda és Fehérvár kereskedői találkozni fognak

HAVAS HENRIK

Magyar ügyek

A mikor ezeket a sorokat diktálom, április 29-én délután 5 óra körül van, és az előbb olvastam a monitoron, hogy a rendőrök egyesével viszik el a budapesti Szabadság térről azokat, akik ülve tiltakoztak a német megszállás hetvenedik évfordulójának alkalmából felépítésre kerülő építmény ellen. A többségében idős embereket karjuknál, lábuknál fogva cipelik el a rendőrök, aztán a fűre ültetik őket és az igazoltatás után jegyzőkönyvet íratnak velük alá arról, hogy szabálysértési eljárás indul ellenük. Az „elhurcolt” tiltakozók között volt Mécs Imre, akit 1956-os tevékenységéért Kádár vérbíró-sága halálra ítélt, hogy aztán kegyelemben részesítsék. Ellene rongálás vádjával eljárás is indítanak, mert az építési területet határoló fóliára festékes spray-vel azt merte felírni, hogy szegény. Mécs – az internetes tudósítás szerint – nyugodtan tűrte a rendőri intézkedést, nyilván ismerős volt neki az eljárás. Egy idősebb, nyolcvan év körüli hölgyre azonban sírógörcs tört rá, keze-lába remegett, alá sem tudta írni a jegyzőkönyvet. A rendőrsorfal mögött állt Suchman Tamás egykori miniszter. Mécs Imre szintén egykori képviselőtársa, aki azt kiabálta: szegény, hetven év után megint zsidókat hurcolnak el a rendőrök.

Álljunk meg Suchman Tamás felháborodott szavainál. Nagyon remélem, hogy nem csak zsidók voltak, akiket a rendőrök elhurcoltak. Egészen biztos vagyok abban, hogy a német megszállási emlékmű egyáltalán nem zsidó ügy, sőt. Az a tény, hogy 1944-ben a Horty-féle adminisztráció és csendőrség képes volt kiszolgáltatni egy idegen hatalomnak saját állampolgárait, az a magyar történelem legsötétebb, legszenyesebb fejezete.

Nemsokára, május 25-én európai uniós választás lesz Magyarországon is. Talán az olvasó emlékszik még arra, hogy a magyar miniszterelnök nem egyszer jelentette ki, hogy Moszkva után ne akarjon Brüsszel diktálni nekünk. Nyilván látták a televízióban a Békemenetet. (Roppant Civil Összefogás Fórum szervezésében) Amely büszkén hirdeti, hogy „MAGYARORSZÁG NEM LESZ GYARMAT”. Hát igen – mondják ők – állandóan szemétkednek velünk. Csak az utóbbi napokban képek voltak szóvá tenni, hogy az Európai

Unió irányelveivel ellentétes az a magyar jogszabály, amely a képviselőkre bízta, hogy mely gyülekezet számít egyháznak és melyik nem. Ha Krisztus most kezdené a pályafutását, Magyarországon azonnal beleütközne a KDNP-be. (Ha valaki nem tudná, a rövidítés a Magyar Kereszténydemokrata Néppártot jelöli, amelynek elnöke az a Semjén Zsolt, akinek a feleségéről a napokban derült ki, hogy vadászházat építtetett, és persze ő az, aki lovon csinál magából hülyét, amikor belovagol Kézdivásárhelyre. Erdélyi orvos barátom azzal védte, hogy nem is lovagolta a lovat, mert azt kantárszáron vezették. Annál rosszabb szerintem.)

Azt persze senki ne higgye, hogy Orbán Viktor kivezetné Magyarországot az Európai Unióból. Erről szó sincs. Akkor miből műkövezné a magyar városok meg falvak főtereit? Egyáltalán honnan szereznének pénzt bármilyen projektre is? Ami Magyarországon az elmúlt négy évben épült, az szinte mind EU-s pénzből valósult meg. Hogy akkor miért vívjuk az EU-val szemben a szabadságharcot? Csak. Bővebben, mert valakit muszáj utálni. Tudják, árva nép vagyunk mi magyarok itt Európa közepén, körülöttünk csupa ellenség, meg a gazdag, befelé forduló Ausztria.

Hoppá. Még a végén azt hiszik, hogy megfeledkezem a Jobbikról. Ők ugyebár népszavazást tartanának arról, hogy maradjunk vagy kimenjünk. Két országgyűlési képviselőjük úgy kivágta a parlament ablakán az EU zászlót, mint otthon a macskát szokták, amikor szarnia kell. Mindenesetre ők úgy vannak ezzel az EU-val, hogy amíg ki nem vezetik onnan népüket, addig küldenek oda néhány (minél több) képviselőt. Hagy szenvedjenek Brüsszelben havi hárommillió forintért.

Majdnem elfelejtettem, azok a szemét brüsszeli bürokraták sajnálják a szegény magyar polgártól még azt az évi ötven liternyi adómentes pálinkát is. Mindenesetre Fazekas Sándor miniszter visszaüzent, hogy a pálinkát megvédjük. Ja, mármint a pálinkát is, mert a véráztatta szent magyar anyaföldet már elkezdtük védeni, csak úgy, mint a szabadságunkat. Halkan meg-súgom, hogy az elcsatolt országrészek még a kispadon várakoznak, de előbb-utóbb rájuk is sort kerítenek.

Tudják, árva nép vagyunk mi magyarok itt Európa közepén, körülöttünk csupa ellenség, meg a gazdag, befelé forduló Ausztria

Az utolsó tizenöt év

Könyvhétre jelenik meg egy beszélgető-könyv a Gondolat Kiadónál Egy teremtés története címmel, amelyben a május 4-én hatvan éves GÉCZI JÁNOS író, költő, képzőművész, szerkesztő, botanikus tekinti át a bejárt utat, beszél írásról, nem-írásról, egy-egy centrális mű születési körülményeiről. Az írot ONAGY ZOLTÁN kérdezi.

Ennyi íróasztal mellett töltött év után az írás szertartása követel valami kötelező szerencsehordozó szokást, módszert, rendszert? Pohárka forrásvíz, rohadt alma, medvefejes mamusz?

Manapság: cigaretta. És bor, száraz.

Milyen technikai eszközöket használ?

Szövegszerkesztő. Papír és toll.

Olvasol valami ráhangolót, amikor írni készülsz, verset, prózát, esszét, Koránt, Bibliát?

Zenét hallgatok. Egy-egy műhöz mindig ugyanazt a zenét.

Azt tudom, hogy se tévé, se politikai napilap nincs a programodban, hasznos spórolás az egyre kevesebb időnek, de amikor nem konkrét irodalomcsinálás, szerkesztés, írás, olvasás, akkor mi van?

Tanítok az egyetemen, és készülök a tanításhoz. Néha járom a világot, egyedül vagy nem egyedül.

Alapkövetelmény a zavartalan, steril környezet, a csend, és hogy lábujjhegyen közlekedjenek a lakásban, amikor dolgozol?

Van dolgozószobám. Ott senki meg nem zavarhat. A bezárt ajtó azt jelenti, hogy oda be nem léphet senki, a kutyákat kivéve.

Hosszabbra tervezett munkánál – márpedig úgy látom, nálad végül

Géczi János

FOTÓ: GÁSPÁR GÁBOR

is minden munkadarab nagy – mikor állsz fel az asztaltól? Megvan a módszer, hogy holnap jó ritmusban folytathasd, vagy megvárod, amíg elszibadsz, kifáradsz, leürül az ötlettár?

Nincs módszer. Az idő szabja a módszert. Régen napi tíz-tizenkét órát tudtam dolgozni, ma évente két-három hónap van minderre. És jókat tudtam aludni mindig. Ha délután alszom, megduplázódik a nap.

Mekkora volt a leghosszabb írás nélkül eltöltött idő, amikor kimutatható elvonási tüneteid voltak?

Az utóbbi öt év sok-sok elvonási tünetet hívott bennem elő. A kollégáim tudják, mikor kellene írnom, s nagy ívben elkerülnek, mert könnyen türelmetlenkedem.

1999. Két kötet, az Ezer veszprémi naplemente úgy tűnik számomra, elkészítés, lelépés az avantgárdról, mintha – tévedhetek – lírai újrakezdést látnék. A másik pedig a Dél című kicsi könyv, kis próza-terrakotta sorozat, talán kisregény, mintha a naplementeversek prózaváltozatai lennének.

Ezer napon át egyes-egyedül a kertemmel, a párommal, a házammal voltam elfoglalva, s ezek rövidverseiből Reményi József Tamás rakta össze a kötetet, mégpedig az általa javasolt kiadó részére. A helyben-lét, a helybe belegyökerezés inspirálta minden egyes sorát a ciklusnak, és én bizony egy csomó szempontból avantgárdnak látom e kollekciót. A verstér átalakítása is megoldott, a rövidség használhatónak bizonyult, s minden lehetséges eszközümet bedobtam. A *Dél* valóban Veszprém- és Adria-élményeket rejt, ikerkönyve az esszével fölvezetett naplementéknek. Ebben a két könyvecskében nem figyelek az olvasóra, éppen elég nekem magamra összpontosítani.

2000-ben elkezdődik a Rózsa éva-da. 2000-ben két nagy tért jelzi előre a következő tizenöt évet. Az egyik a Tiltott Ábrázolások folyama, a másik a rózsamonográfia. Előbbi a hagyományos irodalom, a Rózsa viszont különlegesség. Hogyan találsz rá egyik-re, másira? Hogyan nő egymásra ez az egész rózsavilág, mekkora munka, behozza-e a belefektetett iszonyatos energiákat? Csak az oldalszámokat nézve is hatalmas munka.

A nagyjából kétszáz civilizációs élőlénynek, melyek szerepet játszottak az ember elmúlt hatezer évében, nincs megírva a művelődéstörténete. Ugyan tudunk ezt-azt a lóról, a gabonanövényekről, az olajfáról, de a többségéről nem. Engem a rózsza érdekel. Megírható-e az ember forrásokkal elérhető története rózsza-aspektusból? A rózsahagyomány egyszerre botanika-, filozófia-, mentalitás-, heraldika-, szimbólum-, etnográfia-, irodalom-, jelkép- stb.

Engem a rózsza érdekel. Megírható-e az ember forrásokkal elérhető története rózsza-aspektusból?

történet, s ez az összetettség vonzó. Így kezdődött és folytatódik vagy húsz éven át ez a kutatás és dokumentálás, amellyel rengeteg szövegfeltárás és értelmezési változat jár együtt. Néhány éve elkészült az utolsó két kötet is, a XVI–XIX. századé, ez éppen szerkesztés alatt van a Gondolat Kiadóban, s a XIX–XX. századé, amely értelemszerűen csak fragmentumokból áll, ha majd egyszer megjelenik.

A Tiltott Ábrázolások és a rózsamonográfiák között kötegnyi hasonlóság tűnik elő. Például az, hogy mozaikok, fragmentumok léteznek, amelyekből olykor-olykor lehet egy nagyobb képdarabot is összeállítani. Hogy nem mindössze a szerző, a műszervező középpont. Hogy olykor a részletek fontosabbak, mint az egész. Hogy a tudományos és a művészi nyelvhasználat nem szükségképpen különbözik. Hogy az esszé hordozóközeg.

Ha beleszólásod volna, hogy a középiskolások kezébe mely könyveid kerüljenek ajánlott olvasmányként, melyik hármát választanád? A rózsakönyvek nem versenyeznek.

A 21 rovinj, az Egyetlen tör balladája és a Múlik esszékötet. És ráadásul valamelyik képverskötetem.

FOTÓ: BALLA ANDRÁS

2002-ben belép egy új, eddig nem látott kiadó, a Kortárs, ők hozzák A visszavont tekintet című verseskötetét. Nem túl gyors a tempó?

A Visszavont tekintet a megszo-
kott szövegvers és képvers együttese. Oly nyugalomban készült el, hogy azóta is ámulok rajta, lehetett ilyen is? Továbbá azon is, hogy a kiadóm elfogadták azokat a szerveződési sajátosságokat, amelyek eredménye egy-egy kötet. Ha a szövegterjedelmet tekinted, nekem ugyancsak három-hat évente lenne esedékes egy-egy verskötet, de számomra sosem ez kínálta a mértéket. Volt, hogy negyvenoldalas egy kötetecske, akadt, hogy szellősen tördelve nyolcvan, s volt, hogy több. A tömbök külön megjelenítésére mindenkor megkaptam a kiadói lehetőséget, s ez a szerkesztő barátaimhoz való hűségéből is adódott. Az Ister három kötetben adta ki 2003-ig az addig elkészült, az olvasók számára külön egységben is fölajánlható TÁK-részeket, és ezekben a Cholnoky-novellák mellett a 21 rovinj, a Fegyverengedély is szerepelt. Észrevehető, hogy éppen a természettudományos enciklopédizálás hagyományát követő Cholnokyak életmű-szerveződési gyakorlata jött működésbe, s csupán jó, ha húsz

önálló kötetem van, az összes többi harmincöt másod-, harmad- vagy negyedkiadás. Ennyiben nem vagyok kíméletes sem az olvasókkal, sem a kiadókkal, nem fogadom el sok szempontjukat, sem a gyakorlataikat.

2003-ban egy újabb Magyar Műhely, a vizuális költészetet hirdető kötet, a Carmen figuratum, jön a Tiltott Ábrázolások Könyve III. kötete és a Rózsahagyományok.

A Carmen figuratum képverskötet, mégpedig a veszprémi Lackó Dezső M. kiállításának utókiadványa. A tihanyi altemplomot építem benne újra. Kívül-belül szöveggel becsomagolt teret hoztam létre, amelyben a tárgyak is (egy királysír fedőlapja, korabeli gyertyatartók) szövegburokhoz jutottak. A tériség új olvasatot ígért, de hasonlókkal foglalkoztam az egykori Madárház kiállítással is. A Rózsahagyományok az első rózsakötet. A kutatás esztétörténeti kereteit és lehetőségeit mutatja be, s váratlan volt az irányában megmutató szakmai érdeklődés, amely azt értékelte, hogy a természettudományi és a bölcséleti szempontok egyszerre kerültek horizontra.

2004. Pihenő esztendő, egyetlen kötet válogatott versek Részkarc címen, a Kortáristól. Újra versválogatás.

Az ötvenedik születésnapom adott erre módot.

2005. Újra versek, újra a Tiszatáj: Egyetlen tör balladája. Fantasztikus cím, mi ez a könyv, milyen egyetlen törrel beszélhet egy verseskötet? Mi van mögötte? „Mint ha hunyorgó szem / előtt maszattá apadnak / nevüket veszti az apró betűk? / Látom: jövőidő nincs A por / hull a kert fölött átröpül a madár / s a hintaágyban léhán elhever / az indigótestű s teljes ég” (Culex pipiens). – Elmúlás? Szerelem?

Hosszú ideig rejtgetett verskötet ez, nem is kap nagyobb nyilvánosságot. Egy szerelem története. S ennek a következménye, hogy a második, amúgy majd harminc évig tartó kap-

csolatunk, együttlétünk vége szakad Violával.

2006, 2007, 2008 – három év az életemből: a legsúlyosabb rózsák harca. Három év, három rózsakönyv: a Mediterránum, Középkori kereszténység, és a Reneszánsz fejezetek. Gondolom kisebb csapatot összefogva gyűjtöd, rendszerezed az adatgyeget, egyedül elképzelhetetlen.

A rózsamonográfia eszement vállalkozás, ami akkor kezdődött, amikor még nem volt világháló, így könyvtárazásra és olvasásra épült. Lubickoltam az új és újabb élményekben, mígnem érzékelttem, hogy a rózsza története egyben a mediterrán civilizációk története, s a négy nagy kulturális hasadás adja az alapvető mintázatot. Egészen eltérő az antikvitás cíveinek és barbárjainak, a hellenisztikus örökséget fenntartó keresztényeknek és a muszlimoknak, a görög hagyományt éltető keleti kereszténységnek és a latinitást elvként kezelő nyugati keresztényeknek, majd a XV. századtól a protestánsoknak és a nyugati katolikuságnak a feltároló rózsaképe. És ahogyan ezek a kultúrák összecsapnak, keverednek, örökségeikkel el- és feltűnnek, millióegy egyéni változatot teremtenek, hogy majd folytatókra leljenek, vagy a mélybe süllyedjenek. Minden alkalmat megragadtam, hogy a rózsákról halljak, és oly sok barátomtól érkezett mindig egy-egy rózsasítok. Monok István a világútrairól mindig hoz valami újdonságot, Veronika Vernier az angliai kollégiumi könyvtárak herbáriumairól tudósít, Jankovics Jóska a kezembe nyomja a még kiadatlan Gyöngyössi Istvánokat, Keveházi Katalin, Csehy Zoli, Magyar László András, Stirling János latinból magyarra fordít sok-sok szöveget, Tüske Laci sok arab-értelmeire figyelmeztet, akad, aki Bahtyinra emlékeztet, s valóban akceptálják a mániámat. S ismeretlenek jelentkeznek, hallgatók, ha látnak egy-egy képet, reprodukciót küldenek. Tegye Gabriellával francia szövegeket bújunk, édesapja az első francia lexikonok némelyikét nyitja fel előttem, Rajnavölgyi Géza a középkori francia fordításait már akkor eljuttatja hozzám, amikor ké-

szíti, többek között az oly fontos és magyaríthatatlannak tartott Rózsaregényt. Petőfi S. János nemcsak előszót ír a Rózsahagyományokhoz, de hírt visz Ecónak, a nápolyiaknak. S ugyan a szövegezés az én munkám, de rengeteg támogatást kaptam.

A 2010-es Honvágy újra a természet és ember, történelem, természet és ember, elmúlás és ember tematikát járja körül kisesszéekben. Az egész varázslatos. Kertirodalmad verhetetlen. Az élő és holt háttértudást soha senki nem haladja meg a következő kétszáz évben, már amennyiben lesznek kertek. Jó olvasni, azonosítani. A kollázsok mögött ember él, emberek is mozognak. De a szépség ritkán pótolja a drámát. A születés, a harc, a szerelem, a halál drámája becsomagolható ugyan szépen gördülő, halálpontos mondatokba, de az esztétika elkoptyatja a tragédiát. A szöveg csak eszköz.

Az esszéesszémet kevesen alakították: elsőként Lénárd Sándor, majd pedig a Hajnóczy Pétertől átvett Cholnokyak és természetesen Tolnai Ottó. S hiába nincs olvasójuk a magyar esszéeknek, az enyémekeknek sem, én ragaszkodom hozzájuk, és Füzi László is, az ugyancsak Ilia-tanítvány is nagyesszés.

2012: a Viotti négy vagy öt élete. Viotti Mór Aurél Ágoston, magántitkár, könyvnyomtató mester, kalandor és az olvasástól elaléló Alice asszony, szó se róla, örömteli meglepetés, a történetmesélés meglepetése. Konkrét döntés eredménye a váltás?

Könnyen és maradéktalan élvezettel eddig két prózai művet írtam: a Rovinj 21 és a Viotti volt az. Sikerült időt szakítani a munkahelyi elfoglaltságom közben akkor is, ekkor is, és ráhagytam magamat a mesélésre. Az önfeledtség, némi idősatuban hasznos a részemre, és amúgy is érdekes, hogyan is alakul egy sors, ha megvan az első mondat az elmondásához. A Viotti a minimalista hagyományom szülötte, amikor a részletek az érdekesek, s nem a történet, amelyről amúgy is azt állítom, hogy nincs, csupán az olvasó szemében-agyában.

2013. Abból az alapállásból, amit nem is tagadsz, hogy évekbe került, amíg totálisan depolitizáltad az éleletedet, jut-e majd erő és affinitás, hogy megírd a magad Lúdas Matyiját a botanikus-előd Fazekas Mihály mintájára, a fontos, de inkább történelmi távlatokban érvényes Rózsakönyv mellé? Előfordulhat, hogy a kör bezárul, hogy íróasztalod valamelyik fiókjában türelmesen várakozik a Vadnancsok ötödik kötete?

Magam is a múlt és a jelen teremtménye vagyok, pontosan meghatározható, hogy a kék szemem színe hány évezredig vezet vissza, az írásom alapjait meg miféle anyagi-mentális erők hozták létre. Nem vagyok független lény, érzékenyen reagálok a világra. Szerelmes vagyok, politikai állásfoglalásom van, pénzügyi gondjaim vannak, ha kell, fellázadok, vagy elutazok a világ másik felére, és tudok kapálni. Vanak barátaim és ellenségeim. Azt remélem, hogy a világ kérdéseire úgy is lehetett és lehet válaszokat adni, hogy abban ne a világ megszabta, kötelezővé emelt formák, elvárások, hangmódok érvényesüljenek. A káosz, ha érdekel, csak annyiban, amennyiben a felszín jelenségei mögött annak rendje is megtapasztalható.

Nem vagyok független lény, érzékenyen reagálok a világra. Szerelmes vagyok, politikai állásfoglalásom van, pénzügyi gondjaim vannak, ha kell, fellázadok, vagy elutazok a világ másik felére

Névjegy

Géczi János (Monostorpályi, 1954.) József Attila-díjas író és képzőművész, egyetemi oktató (élettudománytörténet, művelődéstörténet, neveléstörténet, szimbólumtörténet). 1972-ben felvételt nyert a József Attila Tudományegyetem (ma: Szegedi Tudományegyetem) kutató biológus szakára, harmadéves korától az Antropológia Tanszéken tevékenykedett Farkas Gyula vezetése mellett. 1978-ban szerzett biológia-szakos diplomát. 1979-1988 között az Országos Oktatástechnikai Központ (Veszprém) szerkesztője. 1988-1999 között az Oktatáskutató Intézet könyvkiadóját vezette. 1990-től az Iskola-kultúra szerkesztője. 1991-1996 között az Országos Közoktatási Intézet munkatársa. 1993-2000 között a Vár utca 17 szerkesztője. 1995-től 2011-ig a pécsi Janus Pannonius (utóbb: Pécsi Tudományegyetem) oktatója, habilitált docens. 2003-tól a veszprémi Pannon Egyetem munkatársa, az MFTK Antropológiai és Etika tanszék vezetője.

MAGYAR ÉRDEKET BRÜSSZELBE

✓ Fontos, hogy erős nemzetközi partnereket találjunk a magyar ügy támogatására. Ma már Európa-szerte tudják, hogy életerős és céltudatos közösség vagyunk, aki mindig kiáll jogaiért.

! Olyan európai kisebbségvédelmi szabályokat kell alkotnunk, amelyek nagyobb biztonságot nyújtnak a romániai magyaroknak. Autonómia-törekvéseink is csak az európai intézmények segítségével valósíthatók meg.

Minél több erdélyi magyar képviselőt kell küldenünk Brüsszelbe, mert a magyarok érdekeiért csak ők küzdenek, értékeinket csak ők viszik el Európába.

Május 25-én szavazzon az RMDSZ-re!

TEATRUL MAGHIAR DE STAT
CSIKY GERGELY
ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ
TIMIȘOARA | TEMESVÁR

mozgásszínházi előadás | spectacol de teatru-dans

RENDEZŐ-KOREOGRÁFUS-ELŐADÓ | REGIZOR-COREGRAF-INTERPRET:

BACZÓ TÜNDE

ZENE | MUZICA: CÁRI TIBOR
ANIMÁCIÓ | ANIMAȚIE: BALÁZS KLÁRA
DÍSZLET | DECOR: ALBERT ALPÁR
JELMEZ | COSTUME: BACZÓ TÜNDE
DRAMATURG | DRAMATURGIA: SIMONA DONICI

